EGO

AUGUSTUS/SEPTEMBER

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

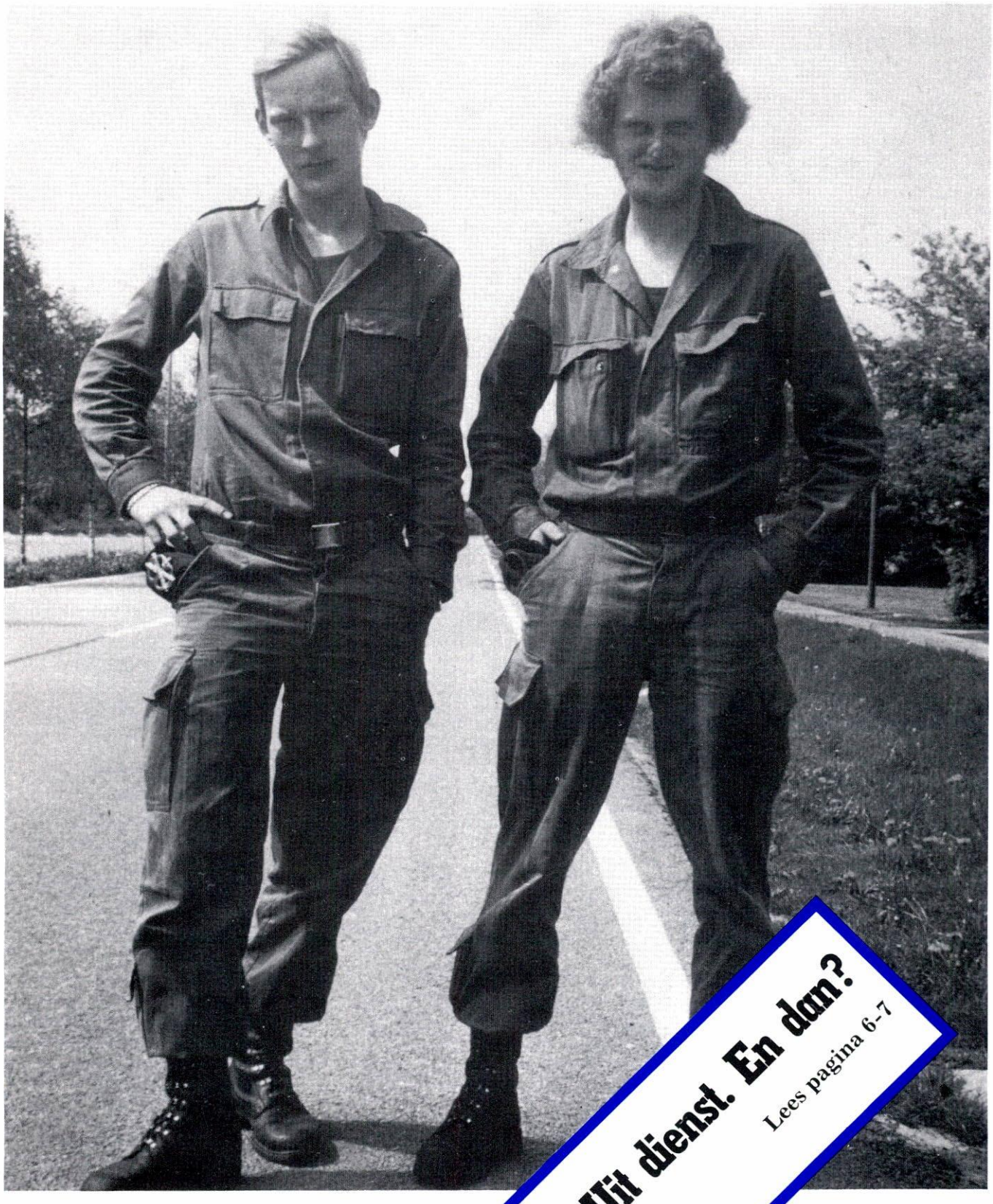

Uit dienst. En dan?

Lees pagina 6-7

EGO

MAANDBLAD VAN DE DIENST HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

nr. 8/9 – aug./sept. 1983
22e jaargang

Abonnementsprijs *f* 12,– per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redaktie:
Wim Heij (voorzitter), Frank Spoelstra (eindredakteur), Klazien van Brandwijk, Wim Reinders, Hans Schonk, Cher Turel, Paul Vonk.

Adres red. en admin.:
Bureau hoofdraadsman Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:
Bert Brounts, Adriaan Bijl, Theo Carree, Anton Constandse, Sietse van der Hoek, Ruud Janssen, Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas, Leo van Opzeeland, Rien Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan Stoof, Frans Wermer, Koos van de Wetering, Hans van Wissen.

Vormgeving:
Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:
Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

Verschil in aanpak	2
Bezoek het Coornherthuis	3
Chili: 10 jaar terreur	4
Uit dienst. En dan?	6
Peter Winnen	8
North Sea 1983	10
Het einde van Proloog	11
Breathless	12
Gast in EGO: Anne Frank Huis	14
Boeken en Berichten	15
Grafiek van Sato	16
Lezers schrijven	18
Het sausje van de generaal	20
De geschiedenis vertelt...	22
Dienstplichtigen in uniform	24
Het HMT is er niet voor niets	26
Overpeinzingen van een afgezwaaide soldaat	27
Albert Hahn Jr.	28
Boeken/bladen/brochures	30
EGO-puzzle	31

laat je kennen met EGO

Verschil in aanpak

Veiligheid van de Staat (1)

In de nacht van 16 op 17 juni 1982 werden twee hoofdbestuursleden van de VVDM gearresteerd op verdenking van het „in gevaar brengen van de veiligheid van de Staat". Men herinnert zich nog wel de affaire rond de staatsgevaarlijke tekeningen van het NAVO-oorlogshoofdkwartier onder de Cannerberg bij Maastricht. Terwijl de betrokken hoofdbestuursleden al werden voorgeleid en de verhoren reeds in volle gang waren poogde de advokaat van betrokkenen, tevergeefs, toegang tot zijn kliënten te krijgen. Een week na de aanhouding laat de auditeur-militair weten dat er nog meer VVDM-hoofdbestuursleden zullen worden aangehouden want: „Als een bestuur van een militaire vakbond zo gemakkelijk omgaat met staatsgeheimen wordt het tijd dat dit bestuur wordt uitgekamd". Zelfs wanneer duidelijk wordt met een opgeklopte zaak te maken te hebben besluit de Krijgsraad in Arnhem, op 30 juni 1982, tot verlenging van het voorarrest met dertig dagen. Bij vrijlating van de twee VVDM'ers moet „ernstig rekening worden gehouden met het begaan van een misdrijf waardoor de veiligheid van de Staat in gevaar kan worden gebracht".
Ook zou de krijgstucht geschonden kunnen worden, overweegt de Krijgsraad. De afloop mag bekend worden verondersteld.
Op 7 juli 1982 werden de VVDM-hoofdbestuursleden vrijgelaten, in oktober ziet de auditeur-militair, wegens gebrek aan bewijs, af van verdere rechtsvervolging en begin juni 1983 ontvangen de VVDM'ers een schadeloosstelling van *f* 2000,– per man.

Veiligheid van de Staat (2)
Uit een geheim rapport van de Contra Inlichtingen Dienst (CID) in Nederland blijkt dat Nederlandse militairen hebben meegeholpen bij het aan de macht brengen van de militaire junta in Suriname op 25 februari 1980. De staatsgreep, die een einde maakte aan de wettig gekozen regering Arron, werd gepleegd in samenwerking met en onder auspiciën van de Nederlandse Militaire Missie in Paramaribo. Aldus het rapport waaruit het weekblad Vrij Nederland op 30 juli jl. publiceerde.
Dit rapport, gedateerd 7 december 1981, in opdracht van de Defensiestaf geschreven door de CID-topman majoor Koenders, laat van de leden van de Militaire Missie weinig heel. In het rapport wordt gekonkludeerd dat een aantal leden van de Militaire Missie, met name de kapiteins Briaire en Clements, de „veiligheidsbepalingen hebben overtreden" terwijl hun kommandant, kolonel Valk, zich schuldig heeft gemaakt aan „krijgstuchtelijke en strafrechtelijke vergrijpen".Volgens het rapport is kolonel Valk niet alleen te beschouwen als de geestelijke vader van de coup Bouterse, maar heeft hij ook al in 1979 getracht een aantal officieren (waaronder luitenant Bottse) ertoe aan te zetten zich van zowel de legerleiding als de wettig gekozen regering te ontdoen.
Of de kolonel Valk inderdaad zo belastend uit de affaire tevoorschijn zal komen als nu Vrij Nederland en het door haar geciteerde CID-rapport doet voorkomen zal de tijd leren.
Het is in ieder geval prijzenswaardig van minister De Ruiter dat hij, alvorens ook maar enige aktie te ondernemen, eerst de resultaten van een door hemzelf gelast diepgaand onderzoek wenst af te wachten.

Dat is een heel andere aanpak dan vorig jaar in de VVDM-affaire. Op het eerste gezicht lijkt het op het meten met twee maten. Vooralsnog gaan wij er vanuit dat kolonel Valk een andere aanpak niet te danken heeft aan zijn rang, maar aan het feit dat de huidige minister van Defensie aanzienlijk voorzichtiger wenst om te springen met „verdachten" dan zijn voorganger.
Zo'n aanpak biedt in elk geval hoop voor de toekomst!

Redaktie

Maak gebruik van het recht op uitzonderingsverlof

Bezoek ook eens het Coornherthuis in Zeist

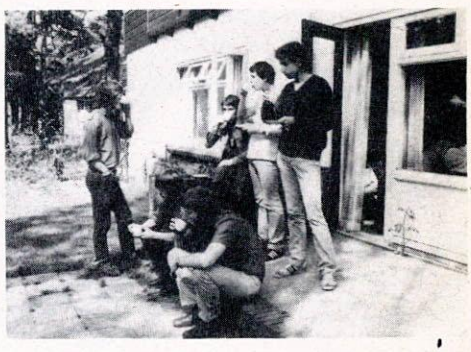

Het Coornherthuis is het vormingscentrum voor militairen van het Humanistisch Verbond, gelegen aan de bosrand van Zeist. Iedere militair heeft er recht op hier 2½ dag door te brengen. Er wordt gewerkt in groepen van elk ±10 tot 20 deelnemers. Een groep wordt begeleid door een vormingswerk(st)er of een (meekomende) geestelijk verzorger.

Het programma van de dagen wordt samen met de deelnemers opgesteld. Het kan bijv. gaan over oorlog/vrede, de militaire organisatie, relaties, eigen groepsgedrag, arbeid/werkloosheid, woningnood enz. Bij de gesprekken kan gebruik worden gemaakt van films, video, gastsprekers, excursies e.d.

Ook ontspanning is ruimschoots mogelijk. Er zijn veel boeken, dagbladen en diverse tijdschriften, videobanden met documentaires, speelfilms en amusement en er is een pick-up met veel (pop-)elpees. Je kunt biljarten, tafeltennissen, sjoelen, schaken, dammen enz. en er zijn balspelen voor buitenshuis. Verder uitgaansmogelijkheden in Zeist en Utrecht.

Meer informatie (of een folder) is altijd te vragen bij de dichtstbijzijnde raadsman/vrouw of bij het Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404 - 14060. **Graag tot ziens!**

Chili: tien jaar terreur

Op 11 september 1973 leidde de vrees voor socialisme in Chili tot een van de bloedigste staatsgrepen uit de geschiedenis van Latijns-Amerika. Thans heeft de voorbereiding van de herdenking van dit drama tot gevolg gehad dat protestdemonstraties en stakingen zich hebben uitgebreid. Brute onderdrukking van de, voornamelijk proletarische, huidige verzetsbeweging heeft het regime van generaal Pinochet evenzeer gebrandmerkt als zijn fascistische overval van tien jaar geleden. Maar de ondraaglijke situatie van de volksmassa's dwingt ze te rebelleren.

Vóór de staatsgreep

Vóór 1973 was Chili tientallen jaren een burgerlijke democratie geweest met resten van middeleeuwse toestanden. De tienduizend landheren hadden een ongewone politieke macht, evenals zeven families uit de grote bourgeoisie. In 1970 waren er bij de verkiezingen drie grote partijen. Die van de conservatieven steunde alles wat uiterst rechts was en na haar nederlaag bij de volksstemming heeft ze de staatsgreep bevorderd van 1973. In het midden zaten de christen-democraten, anti-socialistisch maar niet fascistisch. Links de socialisten van Allende, gematigd zoals onze sociaal-democraten, maar radicaal gekant tegen de overmacht van een bevoorrechte kleine kliek.
Allende kreeg méér stemmen dan zijn twee tegenstanders en volgens een bestaande traditie werd hij door het parlement tot president benoemd.
Hij mocht niet proberen het leger te beïnvloeden met socialistische denkbeelden. Hij moest het privé-bezit van radio- en televisiestations, van kranten en tijdschriften niet aantasten. Hij moest de wetten eerbiedigen. Maar de bestaande wetten veroorloofden hem landgoederen op te kopen en die onder boeren-coöperaties te verdelen. Met drieduizend grote bedrijven was dat in 1973 al gebeurd.
Door nationalisaties (met schadevergoeding) verloren de zeven machtigste families hun politieke invloed. De staat bezat al dertig ondernemingen, en nu werden er 150 aan toegevoegd, o.a. banken en verzekeringsbedrijven. Maar 34.000 eigenaren van kleine en middelgrote bedrijven kregen de garantie, dat ze hun eigendom konden behouden.

Schrikbewind

Niettemin ging de reactie over tot de aanval en schiep – uit vrees voor „een revolutie" – de voorwaarden voor een contra-revolutie. Sabotage, ontwrichting van produktie en consumptie, aanslagen van de fascistische organisatie „Vaderland en Vrijheid", vlucht van het kapitaal kondigden de staatsgreep aan. Bewezen is nadien dat de Amerikaanse geheime dienst (CIA) en multinationale

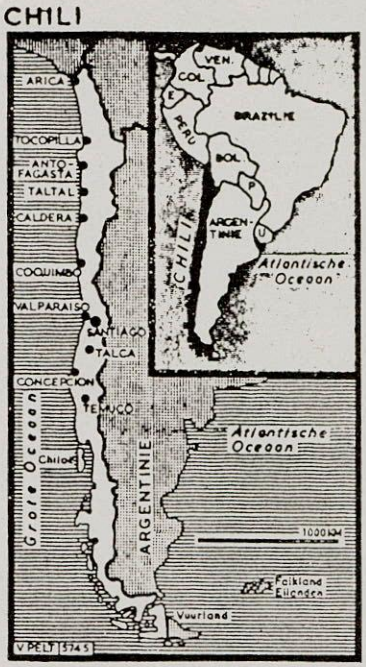

ondernemingen (vooral de ITT) met miljoenen dollars de regering van Allende hebben ondermijnd.
Op 11 september ging de legerleiding, overgelopen naar de zwarte reactie, tot de staatsgreep over. Allende werd vermoord, 50.000 mensen werden gearresteerd, van hen kwamen er 30.000 om, tienduizend zouden nog lang in concentratiekampen verblijven, de folteringen waren schrikbarend, tweeduizend linkse leiders „verdwenen".

Onder dit schrikbewind, dat jaren voortduurde, werd de bevolking gedwongen in 1978 door een referendum Pinochet te aanvaarden, en in 1980 werd een nieuwe autoritaire grondwet ingevoerd. Op 11 maart 1981 werd Pinochet „wettelijk" staatshoofd, wat hij zou blijven tot minstens 1989, vrij zeker tot 1997, zo meende hij.

Intussen is de sociaal-economische toestand erbarmelijk geworden. De genationaliseerde ondernemingen werden weer privé-bezit of er werd (zoals voor de kopermaatschappijen) duur voor betaald aan de vroegere Amerikaanse eigenaren. Door een geweldige waardedaling van het geld werden de lonen met de helft verlaagd, een kwart van de werknemers was werkloos, zestig procent leefde onder het bestaansminimum. Maar het buitenlands kapitaal hielp actief om de bevolking te exploiteren: het minimumloon bedraagt nu slechts tachtig gulden per maand, terwijl de prijzen hoog zijn. In 1981 echter hebben de Verenigde Staten een contract gesloten om aan de regering van Pinochet voor 5800 miljoen dollar, geschonken of geleend, de modernste wapens te leveren.

Toestand dramatisch

Door enorme leningen, aan Chili verleend om het regime te steunen en het volk te exploiteren, scheen een tijdelijke toeneming van de produktie (voornamelijk ten gunste van de bevoorrechte klassen en voor een lonende export) aan Pinochet ten goede te komen. Maar die episode is voorbij. De schuld is ondraaglijk geworden: vijftig miljard gulden op een bevolking van twaalf miljoen. De voortbrenging is weer met veertien procent gedaald.
Sinds mei dit jaar is de sociale onrust groter geworden dan sinds 1973 ooit het geval was. Massale arrestaties, martelingen, het neerschieten van tientallen demonstranten versterkt het dictatoriale stelsel niet meer. De internationale economische crisis en de daling van de koperprijs treft de export zwaar. Op grote schaal gaan ondernemingen failliet.
Amnesty International (juni 1983) noemde de situatie dramatisch: „Terug naar de eeuwen vóór de mensheid".
Men spreekt over het einde van het regime „in bloed en tranen". Maar het weekblad De Tijd (10 juni) onthulde dat de grootste militaire producent in ons land, Signaal-Hengelo, ook aan Chili wapens (vuurleidingen) heeft geleverd.
Men moet hopen dat de internationale protestdag (11 september dus) tot gevolg zal hebben dat de positie van Pinochet onherstelbaar wordt aangetast.

Anton Constandse

CHILI

ARENDVANDAM

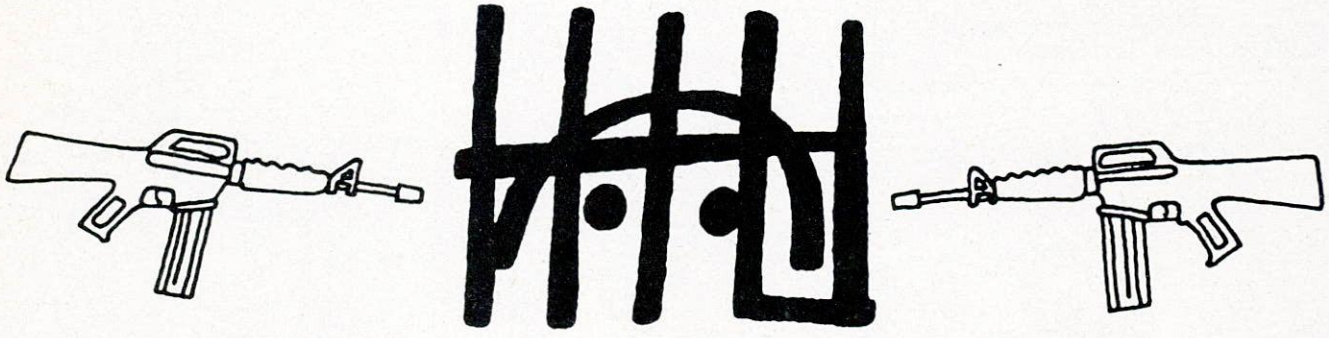

Wat is je toekomst met 340 gulden per maand?

EGO sprak, vlak voor het afzwaaien, met Alle Hartlief en Jelle Hoekstra, twee dienstplichtigen van de lichting 82-4. Tot 31 augustus maakten ze deel uit van de 43e Ava te Havelte, nu van een groter leger, dat der werklozen.
Alle (timmerman) en Jelle (schilder) werkten beiden enige tijd voor ze in dienst kwamen, beiden raakten, ook toen al, zonder werk omdat hun baas failliet ging. Na een diensttijd van 14 maanden keerden ze, zonder uitzicht op werk, terug naar de burgermaatschappij.
Hoe kijken ze naar de toekomst?

Alle is een Drent en Jelle een Fries. Toevallig hebben jullie min of meer dezelfde voorgeschiedenis: LTS, gewerkt, baas failliet, WW, in dienst en straks weer werkloos. Waarom proberen jullie niet in dienst te blijven?
Alle: Ik heb zo'n hekel aan de dienst dat ik 31 augustus ogenblikkelijk de benen neem. Zo snel mogelijk wegwezen. De dienst hoeft voor mij niet.
Jelle: Ik zwaai ook zo snel mogelijk af. In dienst moet alles hè, dat is niks voor mij. Voor het leger moeten ze maar beroeps pakken.

Lezers zouden de indruk kunnen krijgen met een paar negatieve figuren van doen te hebben: lastig en te beroerd om ook maar iets te doen. Toch hebben jullie altijd gewoon je zaken gedaan.
Alle: Ja dat is ook zo, anders heb je hoopjes moeilijkheden. Maar het is die discipline, hè. Je kunt niet zeggen wat je denkt. Als je dat zou doen dan zit je doorlopend vast. Dan heb je jezelf.

We zouden het niet over de dienst hebben maar over na 31 augustus. Zijn jullie al druk bezig met solliciteren?
Jelle: Niet direkt druk, nee. Er valt niet veel te solliciteren. Staat er eens een advertentie in de krant dan is het bijna altijd: gevraagd een ervaren schilder. Schrijf je er op dan krijg je òf helemaal geen antwoord òf een briefje met: reeds voorzien. Je kunt beter bij de bedrijven langs gaan, dan weet je gelijk waar je aan toe bent. Schrijven doe ik dus niet, wel ga ik veel op pad. De hele omgeving rond Dokkum heb ik al afgezocht.

Probeer je het ook via anderen?
Jelle: Jazeker. M'n broer zoekt en nog vele anderen. Maar het wil niet.
Alle: Ik ben ook, net als Jelle, de bedrijven langs geweest, ook niks. Steeds krijg je een domper: geen werk, we zitten al vol. Ik probeer het overal, bij een psychiatrische inrichting, een garage, je kunt het zo gek niet opnoemen.

Het valt ook niet mee. Op een advertentie reageren soms wel honderden mensen. . .
Alle: Ik solliciteerde, vóór ik in dienst kwam, eens bij de NS. Daar waren 400 sollicitanten voor 8 banen. De kans is dan ook wel erg klein dat je er bij bent. Bij de personeelsadvertenties gaat het vaak ook om hogere opleidingen. Ik heb alleen maar LTS. Er wordt bijv. gevraagd timmerman C-nivo, ik heb B-nivo, dus zit je er naast. Het is gewoon erg moeilijk om aan de bak te komen.

Straks zwaaien jullie af, kansen op werk zijn niet groot. Hoe kijken jullie tegen de terugkeer naar de burgermaatschappij aan? Voor een deel een opluchting, dat heb ik begrepen, maar. . .
Jelle: Dat zeker, maar het feit dat je geen werk hebt, niet meer op de WW kan terugvallen maar in de bijstand terecht komt, dat maakt je somber. Ik ga er gelijk bijna 400 gulden op achteruit t.o.v. mijn wedde. Je houdt niets meer over. De auto zal ik moeten verkopen, ga zo maar door. En na een paar weken ga je je vervelen. Je hebt niets meer te doen, dus ga je rotzooi trappen.
Alle: Enerzijds is het voor mij een feestdag, maar aan de andere kant drukt het feit dat je geen werk hebt. De eerste weken gaan nog wel, maar dan, hè? Verveling, kattekwaad uithalen, relletje schoppen. Zulke dingen komen allemaal los als je een paar jaar werkloos zal zijn. Ik zie geen toekomst.

Hoe bedoel je dat?
Alle: Geen werk betekent geen toekomst. Je wilt straks toch ook een gezinnetje stichten en dat met een minimumloon. Dan kun je maar beter gelijk zeggen dat je nooit gaat trouwen, want dat red je nooit. Vrouw en kinderen onderhouden van zo'n schriel loontje? Dat gaat gewoon niet. Ik zei laatst nog tegen mijn vriendin: dat wordt straks wat met bijna 400 gulden minder, dat wordt weer fietsen. De auto moet ik sowieso verkopen, dat red ik niet meer. Belasting, verzekering, benzine enz. Nee, dat wordt zeker weer de fiets.

Voor het opbouwen van de toekomst speelt het hebben van werk een belangrijke rol. In meer of mindere mate zijn een aantal zaken daar afhankelijk van, bijv. trouwen, zelfstandig wonen enz. Heb je geen werk dan liggen dit soort zaken lastiger.
Alle: Lastiger? Het gaat gewoon niet. Als ik later een woning zou kunnen krijgen, zou ik niet weten waar ik die van zou moeten inrichten. Je hebt het geld er gewoon niet voor. Je kunt van 340 gulden niet eens sparen voor je toekomst.

Hoe hoog is jullie wedde?
Alle: 735 gulden voor een 19-jarige.
Jelle: Dat heb ik ook en straks, na het afzwaaien, zakken we naar 340 gulden

Alle Hartlief (l.) en Jelle Hoekstra

„Ik zou het een ramp vinden als mijn inkomen drastisch omlaag zou gaan. Wat ik zou missen is bewegingsvrijheid. Het gemak waarmee ik nu een auto of een vliegtuig kan pakken, een boek kan kopen, in een restaurant kan eten. Als die bewegingvrijheid wegviel zou ik dat ervaren als een verlies aan geestelijke vrijheid."

Uitspraak van Mr. A. P. J. M. M. van der Stee, minister van Financiën, in het NRC-Handelsblad 30-4-'83

bijstandsuitkering, want de regering heeft de WW voor onder de 23-jarigen afgeschaft.

Van 340 gulden kan je niet veel doen, dat is duidelijk. . .
Alle: . . . Nee. . . zeg maar gerust niets. . .

Sta je er wel eens bij stil dat je misschien wel jaren werkloos zou kunnen blijven?
Alle: Jazeker en die kans zit er dik in ook. Vooral in de bouw is het heel slecht, daar hoef je voorlopig weinig van te verwachten.

Bedrukt je dat?
Alle: Ja, heel erg. Als ik kijk naar mijn kameraden die hebben 1200 gulden en dan kom ik met mijn 340 gulden. Je kunt ook niet meer meedoen met ze, je komt er misschien wel uit te liggen. In het ergste geval verlies je je vrienden. Je kunt immers ook niet meer op je ouders terug blijven vallen. Als je werk hebt kan je gewoon een beetje meer doen. Heb je het niet, dan wordt het ieder dubbeltje omdraaien. Dat is in dienst ook al het geval, maar dat wordt straks nog veel erger.
Jelle: Ik zie het wat de toekomst betreft ook niet zitten. Straks wordt het alleen maar op straat rondhangen. Ik heb dat al een keer meegemaakt, dan komt van het een het ander.

Wat bedoel je?
Jelle: Ik wil er niet teveel over zeggen, maar in het kort komt het hierop neer. De eerste paar weken was je thuis, dat vond je nog wel mooi, uitslapen enz. Na verloop van tijd ging je wat rondhangen in de stad, rotzooi schoppen, sensatie, politie achter je aan. Prachtig mooi. Maar van het een kwam het ander. Je ging steeds verder en het eindigde uiteindelijk bij de rechter. Heel vervelend was dat.

Zulke dingen zouden weer kunnen gebeuren?
Jelle: Ik hoop van niet, maar je weet het nooit.
Alle: Het ligt een hoop aan welke kameraden je hebt. Maar het is wel zo dat het begint met „zullen we even door de stad gaan" en dan kan er zo iets gebeuren, bijv. een vechtpartijtje en je hebt het gedonder in de glazen. Ik weet dat ook nog wel. Het begon met banden leeg laten lopen. Waarom? Dan heb je tenminste wat te doen. Gewoon uit verveling. Dat was wel rot voor de andere mensen, maar de verveling die deed het, die bracht je op zulke ideeën.

Jelle: Precies. En van kattekwaad kan het tot erger dingen komen, bijv. stelen.
Alle: Vooral wanneer je straks met geldproblemen komt te zitten. Stel dat je je auto wilt blijven rijden, dan komt het misschien wel tot tasjes roven. Dat zit er in.

Zien jullie jezelf zulke dingen doen?
Alle: Ik weet het niet, ik hoop het niet, maar je weet het nooit wat er nog zal gebeuren. Het kan best zo zijn dat je een jaar na je afzwaaien nog steeds geen werk hebt en dus ook geen geld en dat je dan toch die kant opgaat.
Jelle: Ik hoop zoiets niet mee te maken.

Bedoelen jullie te zeggen dat, ook al ben je zelf verantwoordelijk voor je eigen gedragingen, de omstandigheden een behoorlijke invloed kunnen hebben op je doen en laten?
Jelle: Natuurlijk ben je zèlf verantwoordelijk, maar rotte omstandigheden kunnen toch van grote invloed zijn, hoor.
Alle: Het is best lastig. Je kameraad rijdt in een auto en jij komt met je fietsje aan, nou, dan moet je heel wat onderdrukken, dunkt mij. Anders wordt het van: ik wil ook zo'n ding hebben, hoe dan ook. Dan pak je het op een andere manier.

Zien jullie, ondanks alle somberheid, ook nog lichtpuntjes?
Alle: Het is niet mooi dat je dat geld moet missen, maar stelen zal toch wel het laatste zijn dat ik zou gaan doen, want dan ben je toch wel erg ver heen. Ik blijf hopen werk te vinden. Een kruiwagen heb ik niet, dus moet ik het helemaal zelf doen, maar ik wil alles aanpakken. Moed houden, hè?
Jelle: Ik blijf toch hopen dat ik wat zal vinden. Als die hoop er niet meer zou zijn, ja dan gaat het echt somber worden.

Alle was timmerman en Jelle schilder. Jullie denken het daar toch in te blijven zoeken?
Jelle: Het kan me niets schelen wat ik moet doen, echt niet. Ik pak alles.
Alle: Het maakt mij ook niets uit. Alles waarvan ik denk dat kan ik aan, daar bel ik op of daar ga ik langs. Kijk, ik kan me niet voor metselaar uitgeven als ik dat niet kan. Maar als ik denk dat zou me wel lukken, dan solliciteer ik. En dan maakt het me niets uit wat het is, als ik maar aan de slag kan.

Jullie blijven hopen dat je werk kunt vinden. Stel dat het toch niet lukt, is vrijwilligerswerk dan ook niet iets om aan te denken? Zeker ook als bouwvakkers. Ik denk bijv. aan het opknappen van het clubhuis van de voetbalvereniging. Dat lijkt mij altijd beter dan je rot lopen vervelen?
Alle: Kijk, ik zie dat zo. Met vrijwilligerswerk verdien je niets. Je blijft toch op die 340 gulden zitten. Ik ben helemaal niet te beroerd om de sportvereniging een handje te helpen, dat heb ik in het verleden ook wel gedaan. Tijdelijk kan dat wel iets zijn, maar het probleem dat je er niet mee oplost is dat je wil toekomen aan een normaal inkomen. Je toekomst opbouwen kan je niet met vrijwilligerswerk.
Jelle: Ik ben het helemaal met Alle eens. Toch zit er aan vrijwilligerswerk nog een voordeel wat niet onbelangrijk is. Je houdt je vak ook een beetje bij. Loop je toch nog tegen een baantje op, dan weet je in ieder geval nog hoe je een kwast vast moet houden. Bovendien laat je ermee zien dat je niet te beroerd bent om je handen te gebruiken.

Wim Heij

EGO: middel van verstaan

er is gelukkig al weer een plant die tegen zure regen kan

stel dat er leven in de ruimte is – dan kunnen ze ons toch missen

na de laatste herverdeling bulken de rijken nu ook van het lachen

sommigen kijken of ze 't in Keulen horen donderen – 'n kwestie van tijd

politiek: de voorkant van het gezeik

hoe groter de afstand voor een raket des te meer gaat ie dubben

nog heel even en EGO heeft alles al een keer gezegd

afzwaaien: gauw 'n handdruk

Topsporter met beschouwelijke aard

Peter Winnen fietst niet voor alles en iedereen

Misschien nog wel opmerkelijker dan een premier die liever demarreert dan regeert, is een wielrenner met een politieke visie en een levensbeschouwelijke kijk op de harde wereld van de professionele topsport. Peter Winnen (25) door de sportpers gedoodverfd als toekomstige Tour de France-winnaar, is zo iemand. Voor hem is de topsport een leefwijze, één grote uitdaging aan de uiterste mogelijkheden van het menselijk lichaam én geest. Geen sportdwaas dus en daarmee is hij een buitenbeentje te noemen tussen de grote jongen van de wielersport. Paul Custers, zelf elke avond hardlopend en dus bekend met het „afzien", trok enige uren met Winnen op, pratend over sport, god en sponsors.

„De mens is een natuurprodukt, net als de plant, leeft op aarde en zweeft door het heelal. Ik ben katholiek opgevoed en er wel achter gekomen dat ik op z'n hoogst mijn eigen god ben. Je kunt me gerust een overtuigd atheïst noemen".
Aan het woord is Peter Winnen, profwielrenner, in een sportkatern van het weekblad Vrij Nederland. 25 jaar en al een indrukwekkende staat van dienst in de sport van het „afzien". Twee achtereenvolgende jaren werd hij vijfde en vierde in de Tour de France en door de sportpers bejubeld als toekomstige tourwinnaar. (Peter werd dus derde dit jaar. Red. EGO.)
Winnen blijft relativeren: „De sport is er voor mij en niet andersom".
Maar de Limburger bouwt ook aan een andere reputatie. En die is misschien wel net zo opzienbarend als om de gedoodverfde winnaar van de Tour te zijn. Hij ontpopt zich namelijk als een topsporter met een sterke individuele ethiek. Hij laat blijken de „wetten" van de keiharde profwielrennerij niet zomaar te accepteren. Het individu moet overeind blijven en niet tenondergaan aan de (kommerciële) belangen van de profsport, vindt Winnen. In dat opzicht staat hij vrijwel alleen in de professionele wielersport.

Wielersport is leefstijl

Suksessen in de amateurwielersport deden Winnen de overstap van onderwijzer naar de profwielrennerij maken. Een intrede in een wereld die het individu eigenlijk in sterke mate ondergeschikt maakt aan het instituut? „Het is wel zo dat de profsport die neiging heeft, maar toch vind ik dat er verschil is als je het vergelijkt met de relatie tussen individu en kerk. In feite heb ik geen baas die me voortdurend op de vingers kijkt en die vanuit dat ene aspekt (de wielrennerij-pc) probeert mijn hele leven te beïnvloeden. Dat is in de „burgermaatschappij' toch wel anders. Daarnaast leg je jezelf een discipline op die weliswaar keihard is, maar waarvoor je zelf kiest. Het is een grimmig wereldje omdat je er je boterham mee moet verdienen, maar het is niet benauwend. Je kiest voor de uitdaging, je bent voortdurend in gevecht met je lijf. De profwielrennerij is een leefwijze, een principieel andere leefstijl dan de maatschappij waarin je naar je bureau gaat of ander werk doet. Het is een wereld die eigenlijk als geen andere een uitdaging is aan het individu".

De strijd met je lijf

Volgens Winnen is de strijd met je lijf en in enkele gevallen zelfs met je bestaan een uitdaging die te vergelijken is met de leefwijze van natuurvolken. „Ik weet dat voor buitenstaanders zo'n vergelijking niet direkt aanspreekt, maar toch is het zo. Ik weet dat je soms voortgaat op een instinkt dat in de geregelde maatschappij verdwenen is. Maar een instinkt dat bij volkeren zoals we die hier en daar in de wereld nog kennen, aanwezig is en een wezenlijk onderdeel vormt van hun mogelijkheden om te overleven.
Tja, sportverdwazing en zo, ik weet dat mensen dat denken. Maar niet elke konfrontatie met de uiterste mogelijkheden van je lichaam kun je zomaar sportverdwazing noemen. Je moet je hersens gebruiken en je moet vooral zelf je grenzen bepalen. Dat moet niet gebeuren door je baas of in mijn geval, door je ploegleider. Intellektuelen hebben nogal snel een veroordeling klaar, maar hoe noem je dan hun voortdurende poging om het uiterste te bereiken in geestelijk opzicht. Volgens mij is de uitputtingsslag en machtstrijd in geestelijk opzicht in onze maatschappij immoreel en een verdwazing."

Geloof in God is opgelegd

„Als je op een gegeven moment gaat nadenken over geloof, kerk en de dogma's die daaraan vastzitten dan kom je volgens mij vanzelf tot een vorm van atheistisch denken. Het geloof in god is teveel opgelegd door het instituut en brengt zoveel onredelijke normen en plichten met zich mee dat je je al snel afvraagt of zo'n onmenselijke god wel kan bestaan. Natuurlijk niet, het is een personifikatie van de machtshandhaving van het instituut kerk.
Natuurlijk kan je ook zonder kerk religieus zijn. Ik ben ook religieus in de zin van persoonlijke ervaringen die je niet zomaar kan verklaren. Ze gelden voor mij en voor niemand anders. En ik heb dan ook daardoor geen last van morele schuld en plichtsverzuim zoals de kerk je dat vanaf je kinderjaren probeert aan te praten." In zijn hoedanigheid als onderwijzer op het platteland botste Winnen uiteraard meteen met zijn opvatting. „Ze willen veel te veel bepalen hoe je gelukkig moet zijn en dat leidt tot frustraties. Zeker bij kinderen."

Bidden is er niet bij

Volgens Winnen wordt in de profwielrennerij hierover niet zo erg veel gedacht en gesproken. Men is te druk en eenzijdig bezig met sport. Winnen: „Zaken als geloof en zo komen niet aan de orde. De sportpers vraagt nog wel eens naar vormen van bijgeloof of zoiets, maar dat moet dan alleen dienen als ingrediënt voor een „lekker" verhaal in de krant de volgende dag. De mateloze ergernis van mij bijvoorbeeld over de reizen van de paus en de toespraken van die man zijn geen onderwerp van gesprek. Je leeft, vooral bij grote evenementen, ook erg afgezonderd van het andere nieuws in de wereld. Zo'n paus die zich laat bejubelen door de allerarmsten in de wereld en daarna lekker terugkeert in de besloten luxewereld van het Vaticaan en daar weer beslissingen neemt over diezelfde arme mensen. Dat is iets waarover zeer waarschijnlijk alleen ik me erger tijdens m'n werk. Bidden is er ook niet bij. Of de meeste jongens geloven, weet ik niet."

Liever geen zegen

Net zoals de plaatselijke pastoor vroeger ten tijde van oorlog of ander militair vertoon de wapens inzegende, zo wordt ook nog wel eens de vertrekkende karavaan wielrenners bij gelegenheid van een profronde ingezegend of toegesproken. Maakt Winnen daar een probleem van? „Ach nee, zo'n man doet z'n werk. Begrijp me goed, het hoeft voor mij niet en ik zie ook liever dat het niet gebeurt. Maar ik zou in zo'n geval niet mijn hoofd demonstratief

omdraaien. Ik vind het te onbelangrijk om me uit mijn koncentratie te laten halen. Bovendien zou je er waarschijnlijk niet eens iets mee duidelijk kunnen maken voor de mensen aan de kant of zelfs voor je kollega's als je dat al zou willen". Volgens Winnen komt het trouwens vrijwel niet meer voor dat de zegen van de kerk wordt uitgesproken over de profwielrenners.

Niet alle sponsors welkom

Een ander aspekt waar de Limburger een heel eigen mening over heeft is de ethische kant van de sportsponsoring en de deelname aan „besmette' wielerevenementen. Is elke sponsor welkom bij hem? Wil hij de merknaam van elke fabrikant op zijn shirt? Waar ligt de grens van verantwoorde sponsoring? „In principe vind ik dat elke sponsor kan aanbieden om zijn naam op mijn shirt te zetten. Toch zou ik bijvoorbeeld geen reklame willen maken voor politieke partijen. Zoiets als enkele wielrenners een tijd geleden hebben gedaan voor de VVD, zou ik niet doen. Natuurlijk worden kontrakten meestal voor een hele ploeg afgesloten. Maar bij individuele aanbiedingen zou ik het zeker niet doen en bij ploegkontrakten zou ik me in zo'n geval verzetten."

Ik pik niet alles

Maar er komen meestal geen politieke partijen opdraven. Het zijn ondernemingen, vaak multinationals die hun geld aanbieden in ruil voor reklame op wielen. En multinationals kunnen evenals politieke partijen afkeurenswaardige denkbeelden vertegenwoordigen. Bijvoorbeeld de levering van wapens waarmee elders in de wereld mensen worden vermoord. Peter Winnen: „Vergeet niet dat je fietst voor je brood. De arbeiders in die bedrijven werken ook voor hun brood.
Maar toch zou ik niet alles pikken. Stel dat er sprake is van zo'n aanbod voor sponsoring dan zal ik zeker proberen zoveel mogelijk informatie te krijgen over die kwestie. Ik zou me een oordeel vormen en in geval van een ploegsponsor zou ik zeker mijn bezwaren sterk naar voren brengen. En als ik de keuze had om via een andere sponsor mijn brood te verdienen dan kies ik daarvoor. Het blijft echter moeilijk omdat het je direkt raakt. Maar ik rij niet voor iedereen en voor alles. Overigens, de meeste wielrenners zal dat geen biet interesseren."

Mensenrechten

Winnen is tegenstander van de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika. Zou hij een wielerevenement aldaar rijden? „Ik weet niet of ik er naartoe zou gaan. Als ik zou gaan, zou ik ter plekke laten blijken dat ik het er niet mee eens ben. Ik denk dat ik voor dat laatste zou kiezen omdat je dan veel meer publiciteit kunt krijgen. Ik denk dat ik dat laatste zou doen, ja. Natuurlijk kunnen groeperingen voor de mensenrechten zoals Amnesty International topsporters benaderen. Ik ben zeker bereid om hun informatie door te nemen en ik weet ook zeker dat zoiets, bij mij althans, invloed heeft. Of dat bij de anderen zo is, betwijfel ik sterk.
Een andere zaak is de overheid die de topsport wenst te gebruiken als speerpunt in het beleid tegen onsympathieke regiems. Ik vind dat onjuist, omdat ze de gemakkelijkste weg kiezen en hun beleid willen afwentelen op enkele mensen. Ekonomische of diplomatieke maatregelen zijn meestal veel effektiever. Maar vaak kiest een overheid daar niet voor omdat het geld kost. Maar wij zouden dan wel moeten inleveren. Een ander punt is dat de overheid in voorkomende gevallen veel meer informatie moet geven aan sportmensen over landen waar zij naartoe gaan."

Paul Custer

(Overgenomen uit Humanist, febr. '83)

g.v.: strijdverdrijf

North Sea 1983

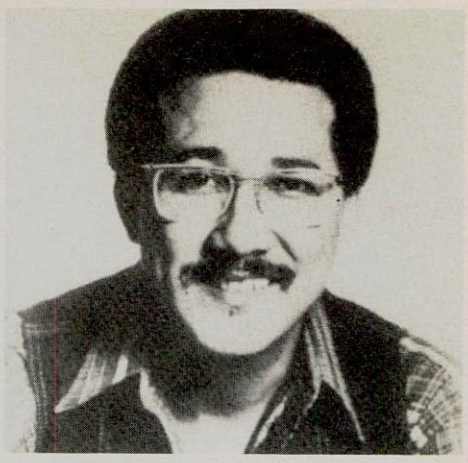

Paquito D'Rivera

Het North Sea Jazzfestival, dat begin juli weer in het Concertgebouw in Den Haag werd gehouden, was dit jaar iets minder groots opgezet dan de jaren daarvoor. Of dit nu echt een beleidskwestie (subsidie!) was, of dat de ruzie tussen de heren Acket en Wigt hier een rol heeft gespeeld, is erg moeilijk te beoordelen. De waarheid zal, zoals gewoonlijk, wel in het midden liggen. Hoe dan ook, de kwaliteit van het gebodene was zeker niet minder dan andere jaren. In dit artikel wil ik aan de hand van enkele concerten, die ik bijwoonde, een tweetal facetten wat nader belichten: de rol die de Nederlandse musici op dit festival speelden en de plaats, die de avantgarde in het totale gebeuren innam.

Nederlandse musici

De North Sea-marathon begon voor mij bij het optreden van de Clark Terry-groep.
Terry zelf speelde, zoals altijd, zeer gepolijst en maakte een redelijke indruk. De andere Amerikanen, zoals Harry „Sweets" Edison en Al Grey speelden tamelijk wisselvallig en het verbaasde dan ook niemand, dat onze landgenoten Piet Noordijk en Ferdinand Povel de show stalen. Vooral eerstgenoemde speelde ouderwets fel en deed soms aan de veel te jong gestorven Cannonball Adderly denken. Ook Povel speelde prima, maar was, zoals zo vaak, weer iets te bescheiden in zijn presentatie.

Piet Noordijk

Bij Dorothy Donegan troffen we als begeleiders Eric, Ineke en Harry Emmery aan en ik kon mij niet geheel aan de indruk onttrekken, dat vooral Harry Emmery het niet geheel naar zijn zin had. Vermoedelijk lag de presentatie van Dorothy Donegan Harry niet zo erg. Dorothy had met haar uitbundige stijl echter veel succes bij het publiek en daar gaat het toch eigenlijk om.
Een Nederlander, die het voortreffelijk deed, was trompettist Ack van Rooijen, die bij de Shelly Mannegroep speelde. Zijn soli waren uitstekend en tilden eigenlijk de hele groep naar een aanvaardbaar niveau, want het was ronduit pijnlijk om te moeten constateren, dat de vroeger zo befaamde tenorsaxofonist Allan Eager tot een zeer bedenkelijk peil was afgezakt.
Het idee van de festival-leiding om Nederlandse musici een grotere rol op het festival te laten spelen is zeker geslaagd te noemen.

De avantgarde

Degenen, die deze stukjes al eens eerder gelezen hebben, weten, dat ondergetekende een duidelijke voorkeur voor de Bebop heeft en dat voor mij de avantgarde niet zo nodig hoeft. Laat ik tijdens dit festival nu bijna bekeerd zijn! Let wel, bijna!
De eerste „avantgardist", die mij enorm imponeerde was tenorist Bennie Wallace. Een geweldige muzikant, die zijn instrument perfect beheerste. Zijn muziek was zeer gevarieerd en erg goed te pruimen, hoewel ik aan het einde van zijn set toch weer verlangde naar het bekende bopidioom.

Het Art Ensemble of Chicago was de andere avantgardegroep, die mij, vooral visueel, imponeerde. Deze zeer trotse musici gaven in hun optreden een volledig overzicht van de hele jazzhistorie zonder dat dit ook maar een moment te pretentieus overkwam. Weliswaar werden bepaalde motiefjes wat al te lang herhaald, maar het publiek vond het prachtig en was zeer enthousiast. Onder de toehoorders moeten vele bopliefhebbers zijn geweest, want wanneer de groep iets herkenbaars in die richting speelde, klapte men extra hard!
De groep, die in trompettist Lester Bowie een absoluut fenomeen heeft, verzorgde echter een sprankelend optreden.

Het laatste min of meer avantgardeoptreden, dat ik bijwoonde, was dat van Archie Shipp. Ik zeg min of meer, omdat Shipp tegenwoordig weer vaak terugvalt op bekende thema's en dan blijkt, dat dit voor Shipp toch heel moeilijke stof is, die hij eigenlijk niet eens meer beheerst. Aan het optreden werd ook nog afbreuk gedaan door het feit, dat Shipp zijn beide saxen via een element rechtstreeks op de geluidsinstallatie had aangesloten, waardoor zijn sound ronduit afgrijselijk was.

Het zou te ver voeren om alle musici, die ik gezien en gehoord heb, onder de loep te nemen, maar ik wil toch graag een uitzondering maken voor de Libaanse saxofonist Paquito D'Rivera. Van alle muzikanten maakte hij op mij verreweg de beste indruk met zijn messcherpe toon en fabelachtige techniek. Ook het repertoire, dat hij speelde, was bijzonder aantrekkelijk. Het varieerde van bop tot samba's, afgewisseld door eigen composities. Van deze man gaan wij de komende jaren nog veel horen, hoewel hij niet zo erg jong meer is. Want reeds in 1959 speelde Paquito op een festival in Havana. Hij verhuisde echter pas enkele jaren geleden naar New York en het is daardoor, dat hij eerst nu enige naam begint te maken.

Resumerend zou ik willen opmerken, dat het Nort Sea Jazzfestival het bekende beeld van meevallers en tegenvallers opleverde, maar dat het altijd moet blijven bestaan, vooral ook, omdat de muzikanten er erg graag spelen.

Theo Carrée

Het einde van Proloog

De politieke theatergroep Proloog moet tenslotte toch het loodje leggen. Eindelijk. Na jaren bedreigd te zijn geweest in haar bestaan door de lokale (gemeente Eindhoven) en de landelijke overheid, steeds waren er weer nieuwe subsidieperikelen, gaat het er nu dan toch van komen. Proloog heeft het heel lang vol weten te houden. Sterker nog: Proloog is, ondanks alle tegenwerking, een begrip geworden in de wereld van het politieke theater.

Van de vele politieke theatergroepen die in ons land werkzaam waren (GLTwee, Diskus, Sater, Internationale Nieuwe Scene, het Trojaanse Paard en MOM) was Proloog zoal niet de beste dan toch in ieder geval de bekendste. Met programma's als ,,Maak van je hand een vuist'' (over het leger), ,,Baas wij komen afrekenen'' (over bedrijfsdemokratisering), ,,De revue van de verandering''(over de samenleving), ,,Wie wordt wijzer van het onderwijs'' (over school en maatschappij), ,,Slappe tijden sterke meiden'' (over werkende jongeren) timmerde Proloog er vrolijk op los.

Maar een theatergroep die met haar theater de mensen van de basis van de maatschappij wil helpen het kapitalisme te onderzoeken om dat allesbeheersende systeem beter te kunnen bevechten en grondig te veranderen, zo'n theatergroep behoeft op weinig steun te rekenen van een overheid die het allemaal wel goed vindt gaan. Eigenlijk logisch dat men voortdurend tegen de verdrukking in moest werken en hoogst verwonderlijk dat de mensen van Proloog het nog zo lang hebben volgehouden.

Met het muzikale gedicht ,,Pamflet voor het leven'' besluit Proloog zijn bestaan op waardige wijze. Aan strijdbaarheid heeft deze groep nog nauwelijks ingeboet.

Kom hier met je kennis
kom hier met je armen
kom hier met je handen

Kom hier met je schoonheid
kom hier met je warmte
kom hier met je dromen

Kom hier met je hoop
kom hier met je denken
kom hier met je durven

We kunnen er iets moois van maken
een explosie van leven
we kunnen er iets moois mee doen
onze dromen voeten geven

Kom hier met je angst
kom hier met je twijfels
kom hier met je vragen

Met bovenstaand gedicht begint dit laatste, voor de Vredesbeweging gemaakte aktieprogramma dat nu ook op de grammofoonplaat is vastgelegd.
In grote lijnen komt dit lange gedicht er op neer dat ons aller bestaan in ernstige mate met de ondergang door wapenvernieting wordt bedreigd.
Daar moet verandering in komen en dat zal alleen maar te bewerkstellingen zijn als wij bereid zijn te komen tot een andere manier van leven. Proloog beëindigt dit programma tegen oorlog en kernwapens met:

Ze dwingen onze ogen
om te zien wat zij willen
ze richten onze oren af
op een bepaald geluid

toneelwerkgroep **Proloog**

Alsof de wereld zoals wij die kennen
alsof een wereld waarin zij beslissen
alsof een wereld van eigenbelang
de enige is
de beste is
die denkbaar is

ze hebben ons geperst
in schaduwen van leven
ze dwingen ons wat half is
aan te zien voor heel

Alsof het leven zoals wij dat leiden
alsof een leven waarin zij beslissen
alsof een leven van eigenbelang
het enige is
het beste is
dat denkbaar is

Ze verstoppen de bron van onze openheid
ze versmallen de stroom van onze fantasie
ze verdrogen het meer van onze kreativiteit
ze vervuilen de zee van onze lust
ze vergiftigen de oceaan van onze tederheid

Alsof de toekomst die zij ons bieden
alsof een toekomst die zij bepalen
alsof een toekomst zonder verbeelding
alsof zo'n toekomst
een toekomst is

We zullen moeten durven
durven dromen fantaseren
durven denken durven vechten
om de wereld om te keren

Kom hier met je kennis
kom hier met je armen
kom hier met je handen

Kom hier met je schoonheid
kom hier met je warmte
kom hier met je dromen

We zullen moeten durven
durven dromen fantaseren
durven denken durven vechten
om de wereld om te keren

Voor hen die geen kans meer zien dit ,,afscheids''-programma van Proloog bij te wonen is het fijn dat er een grammofoonplaat is gemaakt van dit laatste optreden van deze historische theatergroep.

Wim Heij

De grammofoonplaat „Pamflet voor het leven" is te bestellen door overmaking van *f* 24,50 op gironummer 2876814 t.n.v. Auteursvereniging Proloog te Son.

EGO: bijdehand en bijdetijd

Richard Gere vestigt naam definitief

Breathless

Richard Gere is op dit ogenblik één van de meestgevraagde sterren van Hollywood. Voor zijn nieuwe film, Cotton Club, krijgt hij een honorarium van ruim anderhalf miljoen dollar. Vlak na het overweldigend succes van An officer and a gentleman, waar ik u uitgebreid (en enthousiast) over heb geïnformeerd, slaat hij opnieuw toe met zijn adembenemende rol in Breathless, de moderne versie van Godards A bout de souffle uit 1959.

In Breathless speelt Richard Gere de rol van Jesse Lujack, een autodief die weinig richting aan zijn leven weet te geven en zich voornamelijk laat leiden door zijn lichtend voorbeeld, de stripheld The Silver Surfer. Lujack heeft een Franse studente, Monica, leren kennen en hij wil haar hoe dan ook terugzien. Wanneer hij in een gestolen auto, radio keihard aan (Leitmotiv in de hele film is het nummer Breathless van Jerry Lee Lewis) over de snelweg naar L.A. raast, krijgt hij een politiewagen achter zich aan, omdat hij te hard rijdt.

Hij realiseert zich dat hij goed klem komt te zitten als ze ontdekken dat hij in een gestolen wagen zit. Als hij in het dashboardkastje een revolver ontdekt en door de politie wordt gesommeerd te stoppen, schiet hij in de richting van de agent. Niet met de bedoeling hem te raken, maar de man is wel dood. Even is Jesse totaal in paniek, frommelt zijn spijkerjekkie nog onder het hoofd van zijn slachtoffer en maakt zich uit de voeten. De volgende morgen leest hij in de krant, dat hij wordt gezocht. Iemand die een agent heeft doodgeschoten kan het verder wel vergeten, dat realiseert hij zich heel goed. Hij gaat naar de flat van Monica, wil met haar naar Mexico vluchten. Aanvankelijk verzet zij zich hevig tegen de wilde plannen van Jesse, maar tegen zijn betovering kan ze niet op, en ze gaat uiteindelijk met hem mee, in weer een andere gestolen wagen.

Monica heeft nog steeds geen benul dat Jesse een gezochte misdadiger is. Wel realiseert ze zich steeds sterker, dat hij geen greep op zijn leven heeft, dat hij absoluut irreëel te werk gaat en dat er in haar goed geolied bestaan voor zo'n wilde jongen geen plaats is. Wanneer ze met praktische bezwaren op de proppen komt, wordt Jesse woedend en verwijt haar truttigheid en burgerlijkheid. Aan het slot van de film doet Monica, weliswaar met bloedend hart, het enige dat haar goed lijkt: ze geeft Jesse aan. Wanneer hij dat ontdekt en zich omsingeld weet door de politie, bevriest het beeld. Je kunt er dus je eigen eind bij verzinnen.

Breathless is een zeer eigentijdse film geworden, al is de probleemstelling natuurlijk niet aan tijd gebonden. Altijd

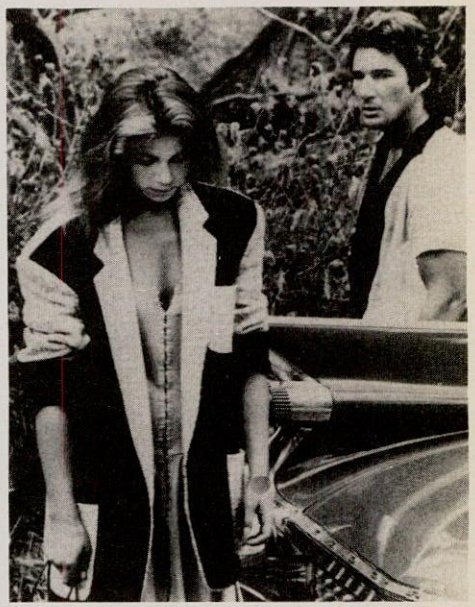

zijn er onaangepaste vrijbuiters geweest die het niet redden, maar die op hun manier misschien wel meer van het leven genoten en er veel meer uithaalden dan de grote massa die de gebaande paden volgt. Ik breek hier geen lans voor de levensinstelling van een man als Jesse, maar ik werd wel meegesleept door de intensieve manier waarop hij elke gebeurtenis beleeft, en vooral voor de manier waarop hij zijn onmogelijke liefde voor de studente uitdraagt.

Richard Gere was de enige man, die regisseur Jim McBride voor de rol van Jesse wilde hebben, en ik kan me zijn voorkeur voorstellen. Gere heeft een manier van acteren die je bij de jongere garde Amerikaanse acteurs en actrices steeds meer ziet: ze spelen niet, ze zíjn iemand anders.
Het brute, ietwat gevaarlijke, gepaard aan zijn enorme seksuele aantrekkingskracht, maken dat Richard Gere de hele film een soort wilde smaak meegeeft. Hij ziet er uitgesproken ordinair uit, wat nog duidelijker wordt naast de elegante chic van zijn Franse tegenspeelster.

De personality waar hij bol van staat, mist de actrice die Monica speelt, Valerie Kaprisky, volkomen. Maar goed, je kunt niet alles hebben in het leven, en Richard Gere is al heel veel. Let vooral ook op het kleurgebruik in deze zinderende film!

Leo van Opzeeland

Richard Gere en Valerie Kaprisky als Jesse en Monica in Breathless

in 't kort

Wim Wenders in Hollywood

Wim Wenders is één van de belangrijkste Duitse cineasten van dit ogenblik. Zijn films zijn zowel in als buiten Duitsland beroemd. Door de produktie-assistent van Francis Coppola werd hij uitgenodigd om naar Hollywood te komen teneinde daar, in de Zoetrope-studio's, het boek Hammett van Joe Gores te verfilmen. **Hammett** is een film in de stijl van de vroegere Humphrey Bogart-films: een louche milieu van semi-misdadigers, hoertjes, speelschulden en chantage. Hammett heeft werkelijk bestaan (hij was de auteur Samuel Dashiel Hammett, die aanvankelijk private eye was, en later detective-verhalen schreef waarvan The Maltese Falcon wel het beroemdste is geworden), maar het verhaal van Gores is fictief. Een ingewikkeld verhaal, maar dat doet er eigenlijk weinig toe, want de film moet het hebben van de sfeer. En die is weergaloos getroffen: de altijd duistere, natte straten, de mannen met hun slappe hoeden, de Oosterse doortrapte dames en de vaal door schitterende art-deco schemerlampen verlichtte interieurs. Frederic Forrest, iets te jong en te lief naar mijn idee, speelt de verlopen Hammett. Peter Boyle en Marilu Henner hebben belangrijke bijrollen. De schitterende honky-tonk muziek van John Barry maakt het sfeertje compleet.

Peter Weir krijgt verdiende erkenning

Peter Weir, de Australische regisseur die met The year of living dangerously eindelijk de aandacht kreeg die hij verdient, maakte daarvòòr de film **Gallipoli**. Een prachtige film over de strijd bij Gallipoli in 1915. Twee Australische jongens, Archy en Frank, besluiten over te steken om bij Gallipoli te gaan vechten, en blijven jammerlijk in de strijd. Weir is een meester in het regisseren van grote scènes, en werken met grote aantallen figuranten is zijn specialiteit. De film doet ongelooflijk authentiek aan, en voor de zoveelste keer vraag je je in opperste vertwijfeling af: wat zijn wij voor een diersoort, dat we elkaar op deze manier te lijf gaan? Mel Gibson speelt in deze film zijn eerste wat grotere rol. Na Mad Max en The road Warrior en vooral na The year of living dangerously hoort hij inmiddels bij de nieuwe lichting goede, mooie en toegewijde jonge acteurs. Mag u niet missen!

John Travolta weer helemaal terug

Nog even wat vrolijkheid na al deze toch vrij sombere films. John Travolta, die in één klap wereldberoemd werd door zijn werkelijk prachtige rol in Saturday night fever, leek een beetje in de vergetelheid te raken. Moment by moment flopte grandioos, en ook Urban cowboy deed niet genoeg om hem echt in de belangstelling te houden. Maar nu, in het vervolg op zijn eerste succesfilm, is hij weer helemaal terug.
Hij speelt in **Staying alive** opnieuw Tony Manero, de jonge Italiaan die in de eerste film een danswedstrijd won. In

Sylvester Stallone en John Travolta tijdens een opnamepauze van Staying alive

Frederic Forrest (r) en Peter Boyle (m) in Hammett. De Oosterse schone blijft onvermeld.

deze film is hij op Broadway beland, vastbesloten carrière te maken als danser. Om toch te kunnen eten werkt hij in een restaurant, en geeft hij danslessen. Op een dag ziet hij een nieuwe show, waar zijn vriendin in meedanst. De ster van die show maakt dat hij voor niemand anders oog meer heeft. Hij doet een auditie en wordt aangenomen. Hij wordt verliefd op de ster, maar maakt op een hardhandige manier kennis met haar spijkerharde mentaliteit. Uiteindelijk zegeviert de ware liefde van zijn eerste vriendin, en als solist blijkt hij ook op de planken te voldoen.
Sylvester Stallone was de regisseur van deze imposante film, en de dynamiek van zijn vorige Rocky-avonturen is hier ook ruimschoots aanwezig.
De broer van Sylvester Stallone, Frank, zingt in de film en heeft ook een gedeelte van de muziek geschreven. De rest was natuurlijk weer van de BeeGees. Beide dames, Cynthia Rhodes en vooral Finola Hughes, waren als danseressen ook zeer indrukwekkend, maar de film is toch duidelijk rond John Travolta opgebouwd.

L.v.O.

Mel Gibson (l) en Mark Lee als Frank en Archy in Gallipoli

gast in EGO

Het Anne Frank Huis

Méér dan zomaar een museum bezoeken

Het Anne Frank Huis, Prinsengracht 263, vlakbij de Westerkerk. Een begrip in binnen- en buitenland, een plek waar dagelijks vele honderden bezoekers komen, variërend van toeristen uit Japan tot schoolkinderen uit Amsterdam of Limburg. Wat is er te zien in het Anne Frank Huis en wat doet de Anne Frank Stichting?

Anne Frank

Misschien weet je er een heleboel van, misschien niets: eerst iets over Anne Frank.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de familie Frank, samen met nog een aantal mensen, ondergedoken gezeten in het Achterhuis van Prinsengracht 263. Anne was toen 13-14 jaar en hield een dagboek bij, waarin ze dagelijkse gebeurtenissen beschreef, haar ervaringen, haar ideeën over haarzelf en de wereld om haar heen. In september '44 is iedereen gearresteerd en naar Duitsland getransporteerd. Alleen Otto Frank, Anne's vader, keerde terug. Allerlei foto's, de papieren en schriften waarin Anne haar dagboek had bijgehouden bleken bewaard te zijn gebleven. Enige tijd later werd toen het Dagboek van Anne Frank uitgegeven, in de loop der jaren is het in meer dan 50 talen vertaald.

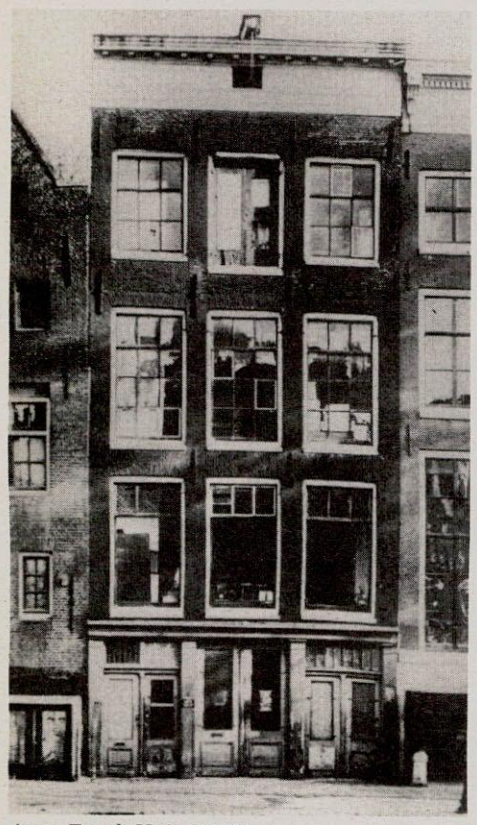

Anne Frank Huis (1940)

Het werk van de stichting

Langzamerhand kwamen meer en meer bezoekers naar het Achterhuis. In '57 werd een stichting opgericht, die voldoende geld bij elkaar kreeg om het pand Prinsengracht 263 en het pand 265 aan te kopen. De huizen werden gerestaureerd en opengesteld voor bezoekers en het werk van de Anne Frank Stichting kon beginnen: **bestrijding van fascisme, racisme en diskriminatie.**

De bezoeker van het Anne Frank Huis ziet eerst op de tweede verdieping een tentoonstelling waarin een historisch overzicht wordt gegeven van de Tweede Wereldoorlog. Aan de hand van foto's en tekst leert men hoe de opkomst van het fascisme in Duitsland is gegaan, wat het verloop van de oorlog was, beelden van bezetting, verzet en jodenvervolging. Vanuit de tentoonstellingsruimte komt men via een draaibare boekenkast, die indertijd de camouflage vormde van de doorgang, in het Achterhuis. De kamers zijn leeg, hier en daar hangt er nog wat aan de muur. Op een maquette is te zien hoe de kamers indertijd waren gemeubileerd.
Derde onderdeel is een tentoonstelling waarin een beeld wordt gegeven van het leven van Anne Frank, de tijd waarin zij leefde en haar Dagboek: foto's, manuscripten en een kollektie van de buitenlandse uitgaven.

Informatie en tentoonstellingen

Terug op de eerste verdieping vindt men de informatiebalie, waar boekjes en brochures te koop zijn en waar men terecht kan met vragen over het werk van de Anne Frank Stichting.
Tot slot volgt dan een tentoonstelling over een aktueel onderwerp, dat te maken heeft met de doelstelling van de Stichting.
Aan het eind van de rondgang ben je onder de indruk. Dagelijks lees, zie en hoor je immers een heleboel in de krant, op tv, in boeken. Maar al die informatie bij elkaar, op een plek waarvan je nu weet wat er zich heeft afgespeeld: het is méér dan zomaar een museum bezoeken!

Verdere aktiviteiten

De Anne Frank Stichting kent verschillende onderafdelingen die zich elk op andere manieren bezig houden met het werk van de stichting: de afdeling Maatschappelijke Vorming, de afdeling Internationaal Vormingswerk, de afdeling Tentoonstellingen en Edukatieve Dienst en de afdeling Voorlichting en Dokumentatie inzake fascisme. In het kort komt het werk hierop neer:
– samenstellen van lesmateriaal voor het onderwijs (schriftelijk, foto's, dia's)
– geven van kursussen voor onderwijskrachten, jeugd- en jongerenwerkers
– bemiddelen tussen scholen en mensen die over hun oorlogservaringen willen praten met jongeren
– verzamelen van informatie over neofascistische organisaties in binnen- en buitenland (groepen of personen die zich met de bestrijding hiervan bezig houden, zoals een anti-fascisme komitee, kunnen advies krijgen)
– samenstellen van (reizende) tentoonstellingen.

Wil je meer weten, of zelf een bezoek brengen aan het Anne Frank Huis, het adres is:
Anne Frank Stichting
Prinsengracht 263
1016 GV Amsterdam
tel. 020-264533.
Geopend: dagelijks van 9-17 uur
zon en feestdagen 10-17 uur.

we gaan uit Rome: lievelingslied van de paus

boeken

„Op kamers"

Bijna 900.000 Nederlanders bewonen geheel alleen een kamer of een flat. Maar liefst 110.000 van deze alleenstaanden zijn jonger dan 25 jaar. Voor al voor deze laatste kategorie schreef Huub Verstegen haar boekje „Op kamers". Een boekje over het plezierig en zelfstandig wonen op een paar vierkante meter. Met tips over vele zaken zoals: het inrichten van je kamer, voor jezelf zorgen (o.a. boodschappen doen), koken op één pit (met een aantal recepten voor éénpansmaaltijden), leven zonder koelkast, huisdieren. Verder ook nuttige ideetjes over het regelen van verzekeringen, hoe je het geld moet uitkomen enz.
Kortom een bijzonder handig boekje, met name voor de aanstaande kamerbewoner. „Op kamers" door Huub Verstegen werd uitgegeven door Uitg. Luitingh te Utrecht. Prijs *f* 7,50.

Centrumpartij

Van de hand van Joke Kniesmeyer, medewerkster van de Anne Frank Stichting, verscheen onlangs de brochure „De crisis en de nieuwe zondebok", met als ondertitel „De racistische politiek van de Centrumpartij".
De brochure gaat allereerst in op het ontstaan van de Centrumpartij en de binding met haar twee voorlopers: „De Nederlandse Volksunie" en de „Nationale Centrumpartij"
Daarna volgt de Centrumpartij zelf, haar ideologie, haar opvattingen waarbij uiteraard uitvoerig wordt ingegaan op wat de Centrumpartij vindt van de buitenlanders en etnische minderheden in ons land. De vraag of de Centrumpartij als racistisch of fascistisch bestempeld kan worden wordt in een apart hoofdstukje behandeld. Tenslotte wordt een aanzet gegeven tot een diskussie over hoe de ideeën en de voedingsbodem van de Centrumpartij bestreden kan worden.
„De crisis en de nieuwe zondebok" door Joke Kniesmeyer is te bestellen bij de Protestantse Stichting Bibliotheekwezen, Parkweg 20A, 2271 AJ Voorburg. Prijs *f* 6.75.

berichten

Vredesdemonstratie 29 oktober 1983

„Geen nieuwe kernwapens in Europa, niet in Nederland noch in enig ander land". „Europa kernwapenvrij" en „Kernwapens de wereld uit" zijn de leuzen die zullen worden meegedragen in de vredesdemonstratie op 29 oktober in Den Haag, die wordt georganiseerd door het Komitee Kruisraketten Nee. In dit comité hebben zitting het IKV, Pax Christi, het samenwerkingsverband Stop de N-bom/Stop de kernwapenwedloop, Vrouwen voor Vrede, Vrouwen tegen Kernwapens, Platform van Radicale Vredesgroepen, Humanistisch Vredesberaad, Kerk & Vrede, PvdA, D'66, PSP, PPR, CPN, EVP, het FNV en de Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM).

Het CDA heeft zich niet bij het comité aangesloten omdat men zich niet kon vinden in de leuzen die zullen worden meegevoerd. Er is echter wel sprake geweest van een toegroeien naar elkaar, vooral waar het gaat om de vrouwen en de jongeren binnen het CDA. Dat vertelde de voorzitter van het comité, mevrouw Sienie Strikwerda-van Klinken, tijdens de eerste perconferentie die door het comité werd gegeven.

In een toelichting op de leuzen die worden meegevoerd, maakt het comité duidelijk dat het hier gaat om een demonstratie tegen bewapening in Oost èn West. Daarbij tekent men aan dat men van mening is dat Nederland een eerste stap dient te zetten door te weigeren nieuwe kernwapens op Nederlands grondgebied te plaatsen. Ook vestigt men de aandacht op de toenemende wapenwedloop in de derde wereld.
„Het stoppen van de wapenwedloop moet gepaard gaan met het verder werken aan een nieuwe internationale sociaal-economische orde, eerlijker verdeling van middelen tussen en binnen landen, meer sociale rechtvaardigheid, eten en overleven in de derde wereld", aldus de verklaring van het comité.

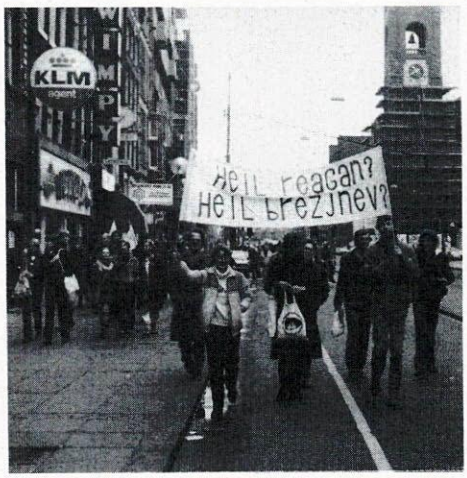

Tenslotte spreekt het comité er zijn schaamte over uit dat het onze eigen cultuur is die zulke afschuwelijke wapens voortbrengt, die in één klap een einde kunnen maken aan al het leven op aarde.

Het Komitee Kruisraketten Nee is bereikbaar op het adres Prinsegracht 4, 2518 GA Den Haag, tel. 070-924331.

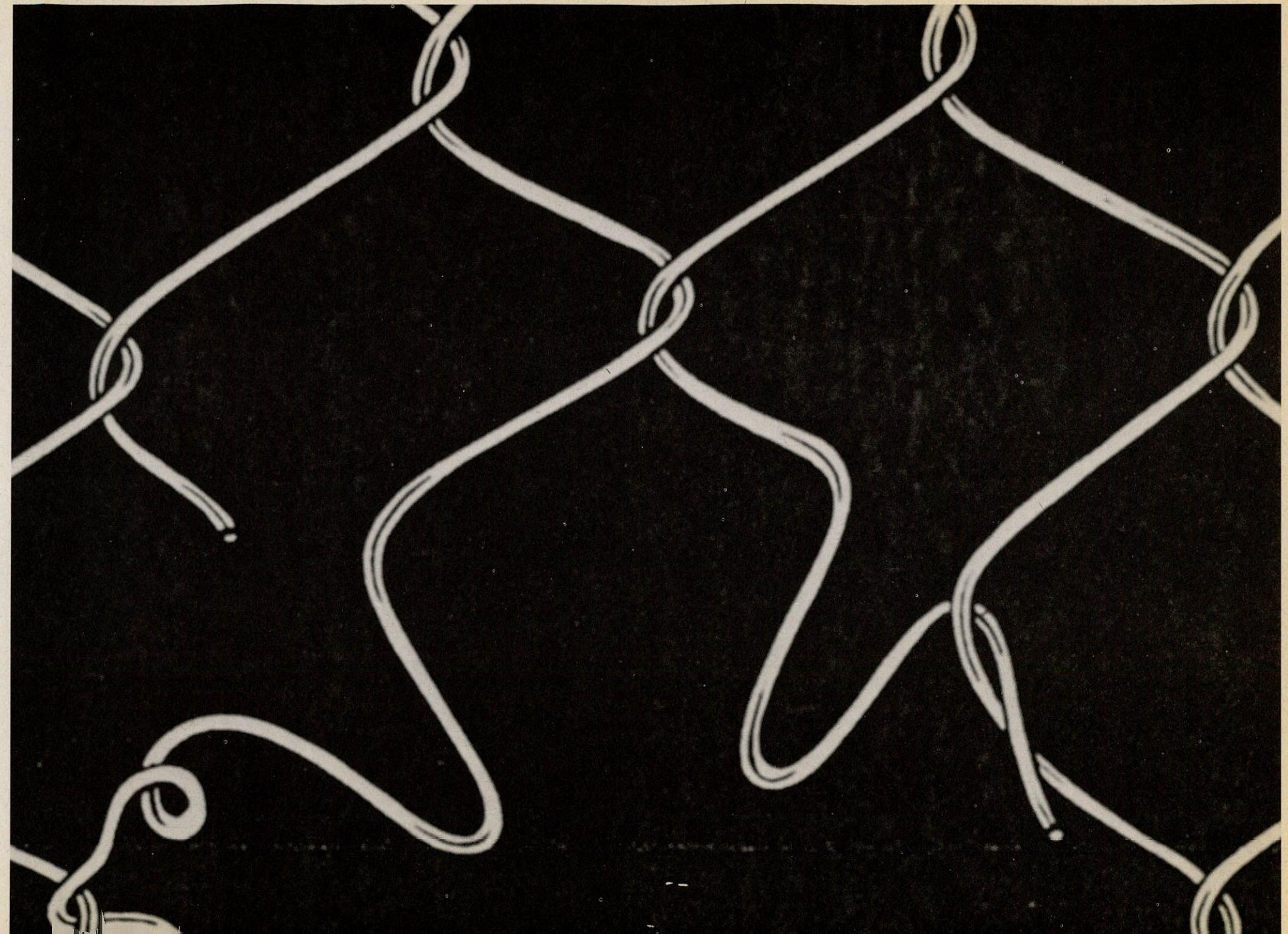

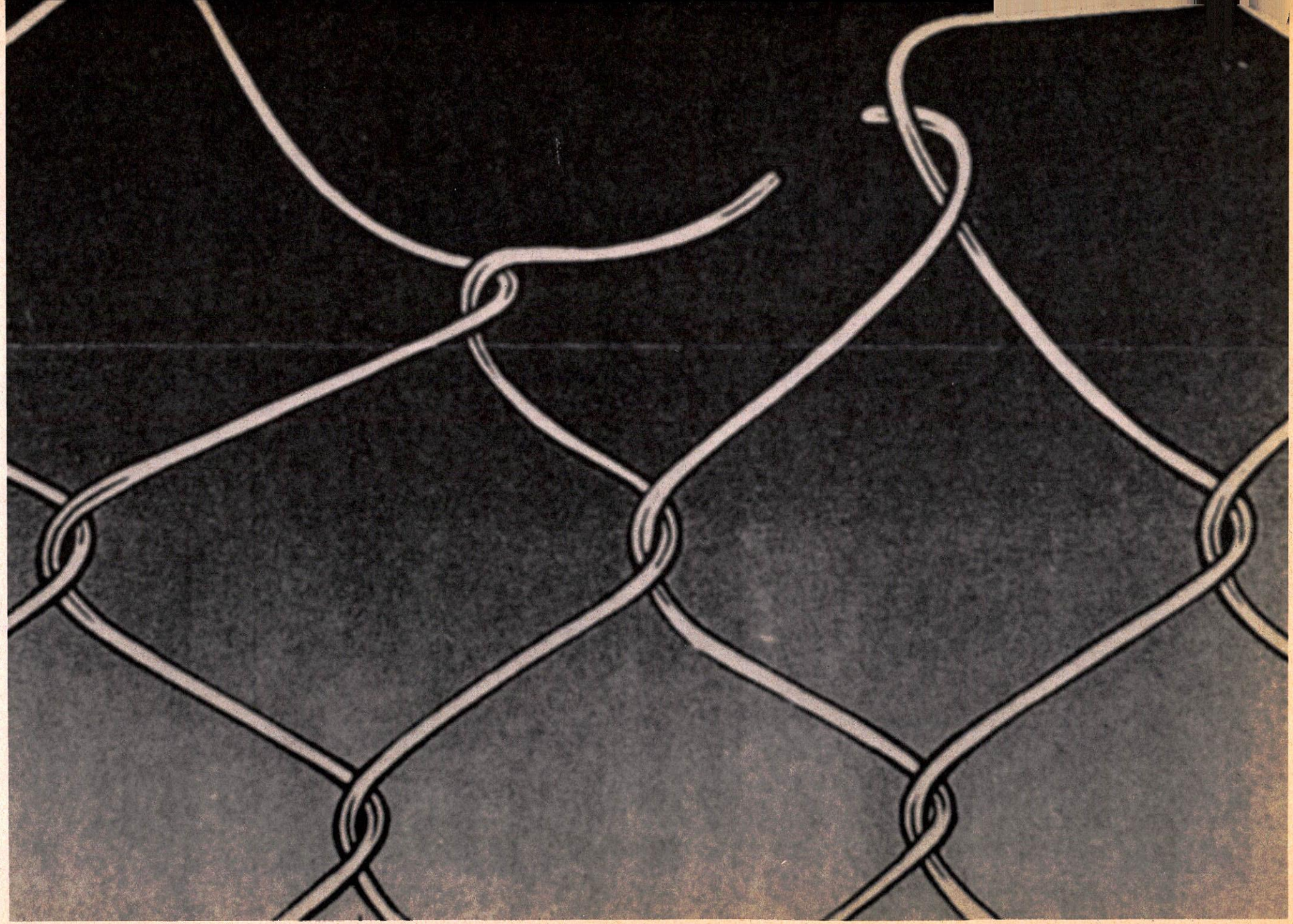

Kippegaasgrafiek van de Japanse kunstenaar U. G. Sato, Print Gallery, Amsterdam.

lezers schrijven

Last van rook, zeg het ook!

Arnhem, 5 juli 1983.

Geachte redaktie,
In uw blad Ego van mei 1983 heb ik het artikel „Drankgebruik en Groepsdwang" gelezen. Hierbij is bij mij een lampje gaan branden en heb ik er „Rookgebruik en Groepsdwang" van gemaakt.
Ik ben een vrouw van 59 jaar en mijn leven lang berookt geweest. Tot 2 jaar geleden na een longontsteking bij mij een longemfyseem is geconstateerd en na een allergietest is gebleken, dat ik heel allergisch ben voor tabaksrook. Ik heb zelf nooit gerookt, maar heb wel mee mogen „genieten" van de rookgenoegens van een ander.
Ik schrijf u dit, omdat je drank toch meestal zelf tot je neemt en het verschil met tabaksrook is, dat je dit mee **moet** *inademen of je wilt of niet.*

Ik weet dat je voor de dienst niet afgekeurd wordt vanwege een allergie maar dat je er danig last van kunt hebben is mij bekend.
Begrijp me goed, ik ben niet tegen degene die rookt, maar er zijn mensen die niet **berookt** *willen worden en nog sterker er allergisch voor zijn (hoofdpijn en braken).*
Sinds ik weet, dat ik allergisch ben, zou ik iedereen wel willen waarschuwen. Heb je hoofdpijn (tot braken toe) ga dan eens bij je zelf te rade of je soms in een grote rookconcentratie bent geweest, en praat hier eens over met je huis- of dienstarts.

Zo heb ik ook vernomen dat roken op de slaapzalen is toegestaan, althans niet verboden. Belachelijk, een ander die niet rookt moet dan ook maar in de rook slapen.
Er zijn ruimten genoeg, cantines en de buitenlucht waar de roker dan wel terecht kan, maar de niet-roker is vogelvrij.

Òf men rookt is een persoonlijke zaak doch wààr men rookt, gaat ook anderen aan.
Last van rook, zeg het ook!
Er zou een prettiger leefmilieu zijn als men ook eens aan de niet-roker zou denken.

Hopelijk wilt u aan dit probleem ook eens aandacht schenken (bij deze graag gedaan. Red.) Hartelijk dank en vriendelijke groeten,

Mevrouw L. H. Molenaar
Kloosterstraat 97
6824 RD ARNHEM

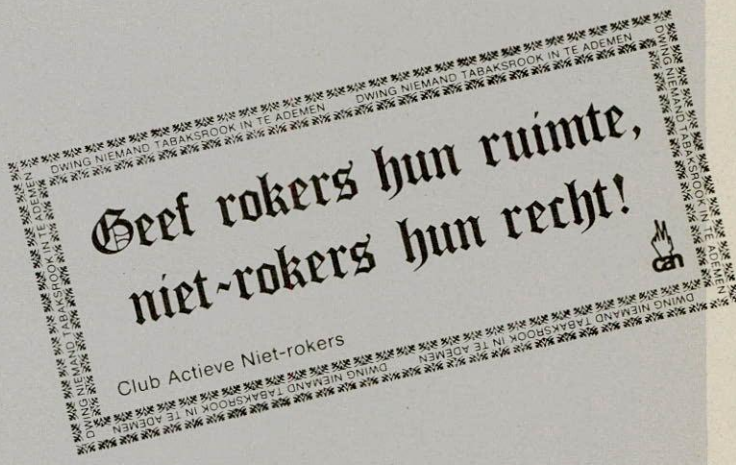

Vrede en gerechtigheid

Langenholte, 30 juni 1983

Geachte redaktie,

Hoewel de bisschoppelijke brief „Vrede en Gerechtigheid" door zowel het IKV en het ICTO als door het CDA en de FNV met instemming is ontvangen, waardoor de indruk wordt gewekt dat we hier met een hoopgevend stuk te doen hebben, kan niet ontkend worden dat op basis van dit herderlijk schrijven geen hoopgevende politiek valt te voeren. In ieder geval geen politiek die de door zijn aanhef gesuggereerde vrede en gerechtigheid naderbij zal brengen.
In zijn algemeenheid gesproken is het echter de vraag of het voeren van een dergelijke politiek wel mogelijk is in een land als Nederland. Een land dat (om met Beyers Naudé te spreken) in een staat van oorlog verkeert – weliswaar nog een onverklaarde oorlog – maar niettemin oorlog. In een land waarin een meerderheid in deze waan leeft, kan van een politiek gericht op vrede en gerechtigheid eenvoudig geen sprake zijn, daar in zo'n land de wapenstok en niet de rechterstoel regeert.

Er van uitgaande dat Nederland momenteel in deze situatie verkeert, kan nu reeds worden gesteld dat de plaatsing van de kruisraketten nimmer het resultaat zal kunnen zijn van een zuiver politiek besluit, maar slechts beschouwd zal kunnen worden als een overwinning van de militaire over de rechterlijke macht. Een overwinning die, behalve het einde van onze parlementaire democratie, tevens de ondergang van de vredesbeweging zal inluiden. Deze dreigende catastrofe is volgens mij alleen te voorkomen door met de wet in de hand een plaatsingsbesluit op voorhand onmogelijk te maken. Een gedachte die in onze samenleving momenteel steeds sterker gaat leven. Het meehelpen concretiseren van deze gedachte lijkt mij op dit moment dé taak van een ieder die onze parlementaire democratie en/of de vredesbeweging een warm hart toedraagt. Sterker, door het uitbouwen van de juridische koers die hierin ligt besloten, zouden wij uiteindelijk ons doel wel eens kunnen bereiken.

Ons doel, dat simpel gesproken omschreven kan worden als de creatie van een mondiale samenleving waarin het gelijk niet uit de mond van het geweer, maar uit die van de rechter komt. Een wereldstaat waarin de noodzakelijke handhaving van wet en orde niet in handen is van militie en politie, maar van politici die met de wet in de hand beleid maken en voeren. Kortom: „een rechtsstaat op wereldschaal", waarbij ik bij het woordje recht met name doel op de mensenrechten.
Voor de verwerkelijking van deze rechtsstaat zal een mondiaal beleid moeten worden gecreëerd, gestoeld op een mondiaal geaccepteerde en gerespecteerde grondslag. De enige grondslag die zich daarvoor leent is de door de gehele wereldbevolking onderschreven universele verklaring van de rechten van de mens.

De acceptatie van deze grondslag houdt in, dat de bijbel bij ons (d.w.z. met betrekking tot ons deel van de wereld) zijn dominerende invloed in onze politiek zal moeten prijsgeven. Begrijpelijk, daar dit boek in tegenstelling tot die verklaring, nu eenmaal teveel vatbaar is voor allerhande interpretaties. Als basis voor een eendrachtig en vruchtbaar mondiaal beleid is hij eenvoudig ongeschikt. Dát geldt echter evenzeer voor het document dat bij hen van dominerende betekenis is voor hun politiek, het communistisch manifest. Een geschrift dat, indien de wil daartoe aanwezig zou zijn om het in samenhang te lezen met de schrift, die door een ieder beoogde vrede en gerechtigheid binnen handbereik moet kunnen brengen.

Om tot deze leeswijze te komen zullen met name onze kerkelijke, politieke en militaire machthebbers allereerst moeten leren begrijpen dat het communisme (als maatschappijbeschouwing) het theïsme (als levensbeschouwing) niet vijandig gezind is. De bijbel is niet strijdig met het communistisch manifest.
Op het moment dat „zij" dit zouden leren begrijpen, zouden „wij" niet meer hoeven leren leven met de bom en al die andere schrijnende wereldproblemen. Problemen die stuk voor stuk een aanfluiting zijn voor de rechten van de mens en de daarop gebaseerde rechtsstaat die ons allen voor ogen staat. De vraag of onze kerkelijke, politieke en militaire machthebbers ooit tot dit leren begrijpen in staat zijn, ofwel of zij ooit tot een heropvoeding of -scholing te bewegen zijn, is een open vraag. Open, daar alleen „zij" deze vraag kunnen en mogen beantwoorden.

Wouter ter Heide

gedichten

Onderstaand gedicht van Raúl Sendic staat afgedrukt in de bundel „Kop op, compañeros!" (zie voor bespreking blz. 31).
Sendic was de belangrijkste leider van de bevrijdingsbeweging MLN-Tupamaros (Uruguay) en is een van de negen „gijzelaars" van het huidige bewind. In de jaren zestig werkte hij als aktief vakbondsleider onder de suikerrietarbeiders in Artigas. In 1981 werd hij veroordeeld tot 45 jaar gevangenisstraf. Hij is 58 jaar oud.

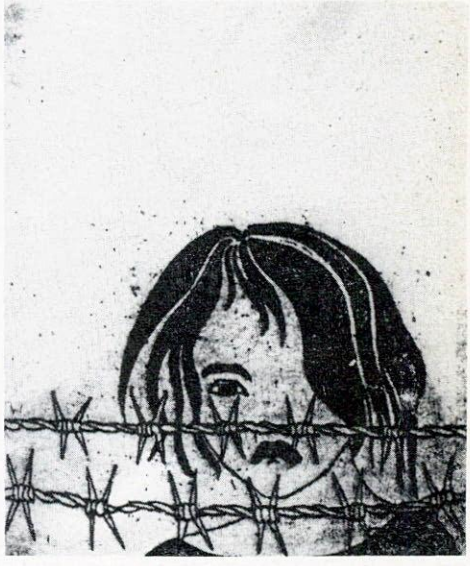

Het hier afgedrukte gedicht, geschreven in gevangenschap, heeft langs illegale weg de buitenwereld weten te bereiken.

LIED ZONDER NAAM
Op een dag
gingen de wrede grendels open
en ik zag je haar, zo sluik en zwart
je donkere gezicht zo mooi
en donker waren je ogen
en ik zag je zó puur
bleek en vol smart
dat nu voor altijd
dat beeld bij me blijft
een herinnering aan jou
heel lief en pijnlijk
zoals jouw kus
die achterbleef op mijn voorhoofd.
Ik tel de dagen
als trage eeuwen
ik verlang naar het moment
van de langzame dood
't is niet dezelfde dood
die stilletjes voorbijging
nee liefste, dit is een andere
wreder en nog slepender.

Raúl Sendic

Het sausje van de generaal

of de geestelijke verzorging van Jan Soldaat

Dat, in het algemeen, de geestelijke verzorging van militairen bij het beroepspersoneel niet erg in de smaak valt is bekend. Het aantal „beroeps" dat de uren „GV" bijwoont is uitermate gering. De boodschap bevalt vaak niet.
Natuurlijk zijn er geestelijk verzorgers die alle steun krijgen en die zich in de algemene sympathie mogen verheugen. Dat is met name díe groep, die alleen praat over het zieleheil en zich niet bezig houdt met aardse, hedendaagse problemen en vooral zich niet kritisch opstelt ten opzichte van de overheid en haar beslissingen.
Een dominee (c.q. een aalmoezenier) is er immers om de kerels de hemel in te praten en niet om zich te bemoeien met de inzet van kernwapens.

Op een ruim een jaar geleden gehouden symposium in Utrecht waren deze geluiden weer luid en duidelijk te horen. Overigens mag aldus een beroepsstem „de GV best afgeschaft worden, want die kerels zijn toch zoveel thuis dat ze daar hun geestelijke steun maar moeten zoeken."
Enige tijd later vond de minister het nodig om het aantal geestelijk verzorgers eens aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Het zou best met veel minder kunnen. En warempel ook de minister sleepte de oude koe van zolder en kwam met het verhaal opdraven dat de dienstplichtigen – hij gaf derhalve al toe, dat beroeps de GV niet nodig hebben – zo vaak thuis waren dat ze daar maar enz. enz.

Weekend-geweten

Toch klopt dit verhaal niet helemaal, ja zelfs helemaal niet. Ten eerst denk ik dat een bedrijf als de krijgsmacht, juist omdat ze zo diep kan ingrijpen in het geestelijk leven en omdat ze zo regelmatig in botsing kan komen met de levensvisie van hen die er vrijwillig (een klein gedeelte) of gedwongen (zeer velen) in dienen, gehouden is er voor te zorgen dat er binnen dat bedrijf mensen zijn die het kennen, die er in willen dienen en die er toch onafhankelijk tegenover staan. Zij alleen kunnen adequaat geestelijk hulp bieden op de juiste plaats, op de juiste tijd en onder geëigende omstandigheden. Het gaat niet aan om de mensen in de krijgsmacht te laten dienen onder het motto „met je geweten regel je het maar in het weekend". En daarbij nog net te doen alsof de centen zo hard nodig zijn voor andere zaken.

Kritisch loyaal

Ten tweede zou de krijgsmacht, in wezen stoelend op ideële gedachten, zich gelukkig moeten prijzen met de instelling van het gros van de geestelijk verzorgers. Hun soms kritische opstelling, gebaseerd op de diepste menselijke emoties, maakt dat een ongemerkt afglijden naar een verkeerde kant niet waarschijnlijk is. Het verleden leert hoe gemakkelijk dat overigens kan. Het is de opdracht van de geestelijke verzorger om zijn taak kritisch loyaal te vervullen.
Degene die niet kritisch is, is ook niet loyaal. Laat de krijgsmacht blij zijn met deze vrienden die de feiten tonen.

Kunstmatige scheidingen

Ten derde het wel zeer vreemde, ook door de minister gebruikte, argument „ze zijn zo vaak thuis". Merkwaardig dat het hier wel wordt gebruikt, maar elders niet. Daar laat de minister de grootste wildgroei toe en steunt die zelfs, wat het ook kost. Ik noem maar: de eindeloze rijen messes en cantines die in stand moeten worden gehouden om een volkomen kunstmatige scheiding in stand te houden. Ik heb de minister nog nooit horen zeggen dat het gros van het personeel s' avonds thuis is en dat er derhalve niet allerlei voorzieningen in tenminste viervoud in stand behoeven te blijven. Integendeel, het is de wens van de minister dat, hoe klein de kazerne ook is en hoe gering het aantal gebruikers ook, er tenminste vier eetgelegenheden en vier cantines gehandhaafd blijven. Met alle kosten daaraan verbonden voor wat betreft personeel, water, gas, electriciteit, onderhoud e.d. En al zitten er maar twee

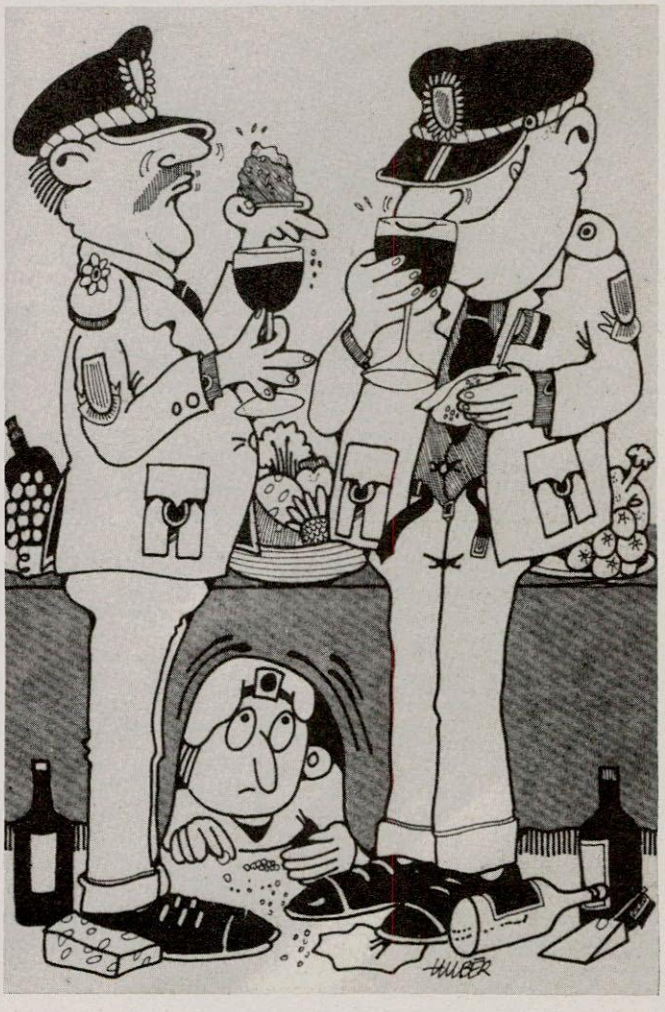

man in iedere cantine: open! alle vier! wat het ook kost!
Natuurlijk zijn er kampen en legerplaatsen waar het zinvol is om deze categorale indeling te handhaven, gewoon uit overwegingen van nut, er zijn veel mensen in het kamp en dan is dit een te gebruiken indeling. Maar waarom de minister er op staat dat deze merkwaardige, dure regeling in ieder klein kamp gehandhaafd blijft is mij een raadsel. Vooral omdat hij bij de geestelijke verzorging voor de dienstplichtigen zo goed kan rekenen.

Aparte keuken

Er was eens een commandant van een kamp, die met enige bevreemding keek naar het feit dat de officieren een aparte keuken hadden, met de daarbij behorende koks uiteraard. In zijn eenvoud dacht de man: „het basisvoedsel is gelijk, alleen de tafelgelden verschillen."
Hij nam de sterkte over enige jaren en bevond dat eenmaal gedurende vier dagen bijna vijftig personen in de voeding waren geweest. Meestal was het nog niet de helft. Hij nam daarbij in overweging dat de grote keuken slechts voor de helft van de capaciteit werd gebruikt, hij maakte een eenvoudig rekensommetje en bevond dat genoemd officierseten wel erg duur was.
Hij sloot dus de keuken. Dit was niet naar de zin van de generaal die zich wanhopig afvroeg wie er dan eens een extra sausje voor de officieren klaarmaakte, want het is algemeen bekend dat deze categorie een meer verfijnde smaak heeft dan de overige militairen.
Genoemde commandant volhardde, de keuken ging dicht en aangezien hij dagelijks het bereide voedsel at en er geen klachten over had of hoorde, kwam het hem voor dat het systeem goed was en werkte.

Gescheiden eetzalen

De commandant van de kazerne zag echter nog meer mogelijkheden om te bezuinigen.
Het was tenslotte 1982 en we moesten terug, las de man dagelijks in de krant. Als de officieren nu eens in één eetzaal aten met de onderofficieren. Getalsmatig kon dat gemakkelijk, dan werd er overal op bezuinigd. Grote paniek aan alle kanten. krachtdadig ingrijpen door militaire chefs. En al waren de cijfers nog zo duidelijk, in gezamenlijk overleg werd de aktie „dat nooit, onze rechten blijven gehandhaafd" gestart. Eerst al dat sausje weg en nu dit weer. Maar weer volhardde genoemde commandant

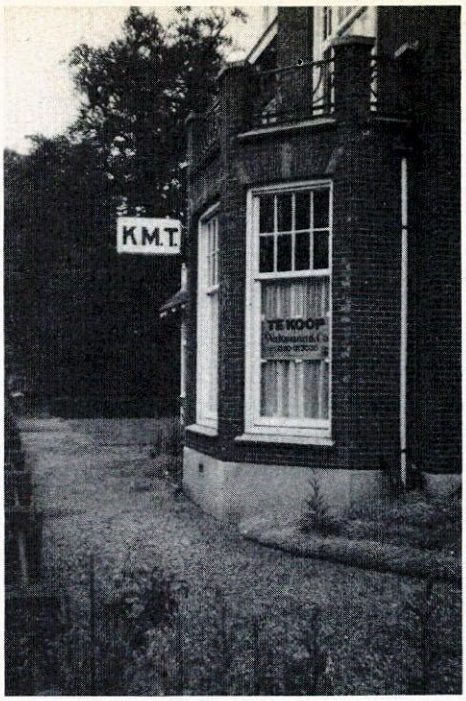

(Foto: Appèl/AVNM)

en hij vroeg in een beleefde brief aan de minister om toestemming teneinde de officieren en onderofficieren in één eetzaal te laten eten. Wie schetst zijn verbazing toen de minister negatief besliste en er zelfs mee instemde dat extra dienstplichtigen onder de wapenen werden geroepen om als hofmeester op te treden in de gescheiden eetzalen.

Moeite met minister

Nu heb ik moeite met een minister, die zo goed rekenen kan en die de geestelijke verzorging voor dienstplichtigen wil aangrijpen, maar die andere zaken in stand houdt en zelfs stimuleert, kortom die:

1. Toestaat dat in 1983 een keuken voor officieren wordt geopend omdat de generaal een extra sausje voor de officieren wil.
2. Niet toestaat dat in een klein kamp officieren en onderofficieren in één eetzaal eten teneinde aanzienlijke besparingen te verkrijgen. Hij wees het voorstel gewoon van de hand.
3. Wel toestaat dat officiershotels e.d. gebruik worden na feesten, barbecues, kerstdiners enz. om onderdak te verlenen niet alleen aan militairen maar ook aan echtgenote, burgers, kortom aan een bonte rij van lieden. Iedereen mag voor niets blijven slapen; de staat i.c. de minister, betaalt vlot en vrolijk. De bewassing, het licht, het water, kortom alles.
4. Wel toestaat dat in 1983 extra dienstplichtigen worden opgeroepen om achter een bar in een of andere cantine te staan. Aangezien het daar de meeste tijd doodstil is, verveelt de man zich vaak nog kapot ook.
5. Wel toestaat dat zelfs op plaatsen waar een bijzonder mooie kamp-eeetzaal is, toch daarnaast drie messes worden opengehouden, ja dat zelfs stimuleert.
6. Wel toestaat dat bij tijd en wijle het slapen in de kazerne niet tot de echtgenotes beperkt blijft. Ook andere familieleden pitten rustig mee.

Militaire tehuizen

Dat alles mag en kan en om dit allemaal blijvend te kunnen financieren doet de minister een aanval op de geestelijke verzorging. En of dat nog niet genoeg is, wordt bovendien door de minister de aanval ingezet op de militaire tehuizen. Die zijn niet zo nodig want het gros van de dienstplichtigen gaat immers toch naar huis. Weet U wel!
Zo gaat dat; de militaire tehuizen dicht en het sausje van de generaal gered.
„Er was en er is alle reden om verontwaardigd te zijn over de wijze waarop men (i.c. de minister, AB) dit heeft gespeeld. Ja, gespeeld, want het lijkt er op dat het Ministerie van Defensie speelt met de belangen van de militairen, van ons personeel en ook met de belangen van de kerken" aldus de Koninklijke Nederlandse Militaire Bond Pro Rege.

Maar goed, op hetzelfde moment dat de dienstplichtigen hun heil maar elders moeten zoeken, omdat de deuren van de militaire tehuizen dicht zijn, mogen van de minister de hoger gegradueerden in de daar vlakbij gelegen messes feesten, en daarna mag iedereen blijven slapen. Dat alles betaalt de minister met plezier.
Zoiets zou je nu het sausje van de minister kunnen noemen!

Adriaan Bijl

ook officieren stevenen op EGO af

De geschiedenis vertelt vaak alleen van ruiters

Je richt wat aan als je je vrijheid wilt verdedigen. Laatst dat berichtje in de krant: Canadese dierenbeschermers waren te hoop gelopen tegen het gebruik van honden bij het beproeven van munitie. Wapenfabrikanten en militairen wilden wel eens weten hoe de uitwerking van bepaalde kogels op het lichaam zou zijn. Omdat Canada een beschaafd land is, doen ze daar zoiets niet bij mensen. Bij dit soort kwaliteitsonderzoeken voldoen dieren gelukkig ook uitstekend.

De computer in

Kwaliteitsonderzoek, het testen van het produkt. Je kunt het je voorstellen. De door een prikje enigszins verdoofde honden worden op een schietbaan geduwd. Er gaat een salvo overheen. De beesten gaan er stuk voor stuk aan, maar dat is voor de proef niet belangrijk. Het gaat om het bepalen van de aard en de omvang van het toegebrachte letsel.
In een wat bloederige sfeer komen de deskundigen kijken. Het is een niet zo prettig gezicht al die dode honden, maar het went. Nadat de beesten zijn uitgebloed, worden de wonden keurig schoongemaakt en kan de analyse beginnen. Witte jassen, een enkele groene velddress en wat gewone blauwe overalls voor hen die het echte vuile werk doen, buigen zich over de dieren.

Er wordt gemeten. Millimeterwerk soms. En gekeken. Is het echt een gaatje dwars door het vlees? Of is het meer een rauwe, onregelmatige inslag? Tot waar in het vlees, in het bot is het projectiel gekomen? Keurig wordt alles genoteerd. In tabellen en later in grafiekjes. Straks gaat alles ongetwijfeld de computer in. Daarna kunnen de conclusies worden getrokken: WNH46G voldoet duidelijk beter dan PX3456 en PX3490 moeten we verder maar helemaal vergeten. De schietbaan is inmiddels schoongespoten. De dode honden zijn van de snijtafels door naar de destructor. Er kan altijd nog wel beendermeel of lijm uit worden gemaakt.

Hannibal over de Alpen

In het Canadese voorbeeld is het nog niet eens oorlog of er vallen al dieren als slachtoffer. Kun je nagaan als het wel eens menens wordt. Dieren in de oorlog. Iets van alle tijden. Wat moest de beroemde veldheer Hannibal in het begin van de 3e eeuw met olifanten in de Franse Alpen? Hij was op weg om vanuit Frankrijk Rome te veroveren, maar dat lukte allemaal niet zo best. De olifanten bleken tot de vele slachtoffers te behoren. Toen Hannibal de Po-vlakte bereikte, bleek er nog maar één van de oorspronkelijke 37 over te zijn.

Siempre sucede – Zo gebeurt het altijd: een oorlogsimpressie van Francisco Goya uit 1863

Maar er zijn meer voorbeelden. Wat gebeurde er met al die postduiven, die bij te slecht weer te ver van de thuisbasis berichten van het front naar het opperbevel moesten brengen? Wat gebeurde er met al die paarden in de talloze oorlogen die de geschiedenis heeft gekend? Paarden waren eeuwenlang van enorme betekenis in de strijd. Een belangrijk deel van de krijgskunde was op het paard gebaseerd. Ze bleken sterk, snel, wendbaar. En ze konden gemakkelijk van de overwonnen vijand worden overgenomen als krijgsbuit. Als ze het tenminste hadden overleefd.

De geschiedenisboekjes vertellen vaak alleen van de ruiters, de ridders, de cavaleristen die stierven of overwonnen; zelden van de paarden waarvan men zo afhankelijk was, maar die even kwetsbaar waren. Het slagveld als één groot abattoir? Soms moet het daar wel zo'n beetje op zijn neergekomen.
Paarden werden op oude schilderijen en gravures bij voorkeur vóór en maar zelden ná de strijd centraal gesteld. In zijn serie etsen „De verschrikkingen van de oorlog" uit het begin van de vorige eeuw deed de Spaanse schilder Francisco Goya dat wel. Onder prent 8 uit die serie zette hij „Zo gebeurt het altijd": de prent laat zien hoe ruiter en paard in gelijke mate in de oorlog kunnen lijden.

Pas toen de fotografie opkwam bleek de gruwelijkheid van de oorlog pas goed. Het paard werd door de mechanisering van de strijd steeds minder inzetbaar. Toch deden in de Eerste Wereldoorlog alleen al aan het westfront honderdduizenden paarden dienst. Met name achter het front bij de bevoorrading. Maar ook een enkele keer in de eerste linies. En de beelden spraken daarvan duidelijke taal: de bomen niet meer dan zwarte, afgeknapte staken; een eenzaam, verdwaald paard daartussen in de troosteloosheid van een stinkend, verkoold en omgeploegd landschap.

Burgerslachtoffers

Het eenzame paard ergens op het slagveld achter Verdun is maar één enkel voorbeeld van de dierlijke slachtoffers van de oorlog. Want er zijn er talloze. Wat te denken van „burgerslachtoffers" onder de dieren? Van kippen en varkens, koeien en schapen, honden en katten wordt in de oorlogsgeschiedenis nauwelijks wat gehoord. Om van de dieren in de natuur maar niet te spreken. Hele landschappen zijn soms verdwenen, hele biotopen voor plant en

Vaak werd het paard alleen vóór de strijd afgebeeld . . .

dier verloren gegaan. En naarmate de mensheid zijn oorlogen wetenschappelijker en technischer ging aanpakken werd de schade groter.

Soms werd een enkele diersoort het slachtoffer. Zo sneuvelden in de Tweede Wereldoorlog nogal wat walvissen. Onderzeebootjagers namen soms maar het zekere voor het onzekere. Soms gaat het om hele levensgemeenschappen. Heel duidelijk werd dat in Vietnam. Deel van de oorlog vormde daar nog geen tien jaar geleden het stelselmatig vernietigen van het oerwoud. Door ontbladingsmiddelen, zware bombardementen en enorme bulldozers vond een totale ineenstorting van natuur en milieu plaats. Ecocide heet dat met een duur woord.

De tijd en de wonden

Heelt de tijd alle wonden? Het heeft er alle schijn van, maar we moeten voorzichtig zijn. Natuurlijk, het gebied rond Waterloo is weer prachtig begroeid en rond Verdun fluiten de merels weer. In en rond Stalingrad staan de rozen in bloei. Maar in Vietnam is het nog lang niet allemaal op z'n pootjes terechtgekomen. De ontwrichting van natuur en landschap is er té ingrijpend voor geweest. Zo'n 600.000 hectare bos werd er totaal van de aardbodem weggevaagd en liefst tien keer die oppervlakte bos is ernstig beschadigd. In de talloze bomkraters die zich met water gevuld hebben heeft men soms pootvis uitgezet, maar de omstandigheden voor een goede visoogst zijn er nog niet naar. Voorlopig regeert in en om de bomkraters de malariamug als een allesoverheersende factor.

Wie naar de tijd en de wonden kijkt, mag gerust ook de toekomst onder ogen zien. Wat moeten we ons voorstellen bij de oorlog waarop legers in oost en west zich oriënteren: die met kernwapens? Het antwoord is eenvoudig: de eekhoorn bij Waterloo, de merel bij Verdun en de vlinder bij Stalingrad zullen ten tweede male de dans niet ontspringen. Evenmin als de onderzoekers op die Canadese schietbaan overigens. Want als het in onze tijd echt menens wordt, zullen mens en dier zich minder dan ooit van elkaar onderscheiden . . .

Frits Maas

berichten

20 jaar Humanistisch Opleidings Instituut

Van 11 tot en met 14 oktober 1983 organiseert het Humanistisch Opleidings Instituut (H.O.I.) een lustrumweek met als thema „Waarden en begeleiding".
Het H.O.I. verzorgt een vierjarige parttime hogere beroepsopleiding voor geestelijk werk, dat sinds 1 januari 1977 door het Ministerie van O. en W. als zodanig wordt bekostigd.
Het geestelijk werk houdt in het begeleiden van mensen bij het ontdekken en verwerken en hanteren van eigen levensvragen van existentiële aard. Hierbij vormt de humanistische levensovertuiging de grondslag voor een systematische doordenking van levens- en zingevingsvragen.
Dinsdag 11 oktober zal de minister van Onderwijs en Wetenschappen, de heer drs. W. Deetman, de lustrumweek openen met een rede over „Wat is kwaliteit van het onderwijs in een tijd van economische krisis?" Voor de daaropvolgende themadagen staan een zestal lezingen over diverse boeiende onderwerpen op het programma. Voor uitvoerige vermelding ontbreekt hier de ruimte.
Belangstellenden voor het precieze programma van de lustrumweek of voor verdere informatie kunnen het H.O.I. bellen op tel. no. 030-312674. Het H.O.I. is gevestigd aan de Van Asch van Wijckskade 28, 3512 VS Utrecht, waar het lustrum ook wordt gehouden.

Najaars-weekend over seksuele relaties

Leeftijd en leefstijl, rolgedrag en seksuele relaties, mannelijkheid en vrouwelijkheid, waarden en normen, geestelijke weerbaarheid, non-verbale kommunikatie, relaties en vrijheden in het hetero-/homo-huwelijk, humanisme en spel – ziehier het gevarieerde skala aan onderwerpen dat aan bod komt op het zevende weekend van de homowerkgroep van het Humanistisch Verbond.
Het weekend vindt plaats van 23 tot 25 september in vormingscentrum De Kapellerput te Heeze (Noord Brabant). Er is plaats voor tachtig mensen: homo's, maar ook anderen, en ongeacht leeftijd of sekse.
De prijs voor het weekend is afhankelijk van het inkomen: *f* 120,– voor mensen met een hoog inkomen, *f* 105,– voor mensen met een minimuminkomen of hoger, *f* 90,– voor mensen met een uitkering. Deze bedragen zijn inklusief maaltijden, koffie/thee en beddegoed.
Voor nadere informatie kan men schrijven naar de HV-homowerkgroep, Postbus 114, 3500 AC Utrecht.

„Zodra ik het pak aan heb, ben ik me ervan bewust, dat ik niet meer denkend bezig ben"

Jonge mensen komen voor hun nummer op en worden de eerste dag „gekleed"; Zij ontvangen dan – als onderdeel van hun PSU (persoonlijke standaard uitrusting) ook de militaire kleding, het uniform; o.a. het VT (vrijetijdstenue ofwel het „goeie pak") en het gevechtspak.
Met een drietal willekeurige soldaten heeft raadsman Stef Kessels een gesprek gehad over wat zij zoal beleven bij en denken over het dragen van het uniform. De soldaten zijn: Marcel Masmeijer, Peter Stad en Karel Winkel. Zij waren op het moment van het gesprek 5 weken in dienst; in opleiding voor militair chauffeur op de Rijschool Venlo (vrachtwagens en jeeps).

Hoe ervaar je het om ineens een uniform te moeten gaan dragen?

Marcel: Voor je in dienst ging hoorde je al veel verhalen: „dienst, dat is de mooiste tijd van je leven, daar leef je naar toe; pakje dragen, veel lol op de kamers." De eerste dag was je wel zenuwachtig. Dat pakje, dat vond ik helemaal niet erg. Dat hoort in dienst. Je moet eenheid hebben en herkend worden. Het staat anders ook niet.
Karel: Dat uniformgedoe, je komt er niet onderuit. Maar de manier waarop. Dat gezeik over een riempje wat niet strak genoeg zit, petje, helmpje. Ik vind het beklemmend omdat je allemaal in hetzelfde uniform loopt, je wordt over één kam geschoren. De behandeling is ook uniform, er worden geen uitzonderingen gemaakt, niets.

Je kan 't wel verklaren; anderzijds heb je er wel moeite mee?
Karel: Je bent geen persoon, geen individu meer; je bent 'n deel van die hele meute en zo word je ook behandeld. De benadering is van alle kanten precies hetzelfde, even onpersoonlijk, afstandelijk.
Marcel: Maar je kunt toch geen uitzonderingen maken en iemand persoonlijk benaderen. Ze moeten toch tegen de hele groep gelijk praten; en kunnen er geen rekening meehouden of ze je mogen. . .
Karel: Het gaat er niet om of je iemand meer of minder mag; maar ik denk dat men zeker per peloton na enkele weken wel enigszins door heeft hoe in de groep gereageerd wordt en dat men daar best op in kan spelen. Als 'n commandant merkt dat iemand die constant door hem uitgescholden wordt daar alleen maar veel meer van gaat trillen of helemaal niets meer gaat doen, dan zal hij die man toch op een andere manier moeten benaderen.
Peter: Wil hij het een beetje dragelijk maken. . .
Marcel: Maar dat ligt aan de persoon van de pelotonscommandant. Wij hebben kader, dat zijn heel normale mensen; alleen aan het pakje merk je dat je in dienst zit. Het gaat hier net zo toe als op school. Alleen moet je hen aanspreken als sergeant of zo. Als je zegt „jij" dan wordt het ook een soepzooi; een beetje discipline mag wel.

Hoe voelde jij je toen je dat pak aankreeg, Peter?
Peter: Ik vond het wel vreemd; je komt de poort binnen, in je eigen kleren en een paar uur later sta je allemaal in een groen pakkie; je kent niemand meer; het hoort natuurlijk wel; daar heeft hij gelijk in; om een eenheid te vormen dat het allemaal hetzelfde moet zijn om elkaar te herkennen, maar ik vind het lastig.

Je vind het lastig en vreemd?
Peter: Als je wacht hebt moet je je nette pak aan; overdag loop je in je gevechtspak.

Het nette pak vinden jullie erger dan het gevechtspak?
Allemaal: Ja.
Marcel: Als je met de trein mee moet, moet je het nette pakkie aan. Waarom mag je niet in je gevechtspak naar huis?
Peter: Ik ben een keer naar huis gegaan in dat nette pakkie. Dat was de eerste keer. Je zit in de trein; iedereen kijkt je aan. Ik liep in de stad bij mij in Vlaardingen. Iedereen die kijkt naar je, je hebt het idee: je loopt voor gek.
Marcel: Maar als je in je gevechtspak zou lopen dan zouden ze ook kijken.
Peter: Ja. . .
Marcel: Zoals vroeger, toen had je dat heel erg dan had je een 's zondags pak en een doordeweeks pak.
Peter: En je moest in dat pak naar huis.
Marcel: Als je dat VT-pakkie aan hebt lijkt het net of je als vroeger het 's zondags pak aan hebt; het mag niet smerig worden, het mag niet kreuken, je moet er netjes op wezen; je moet als je buiten loopt en het is 40° warm, dan moet je stropdas tot hier dichtzitten, de knopen van de jas ook nog dicht en je baret op.
Peter: Net zoals hier, zomer en wintertenue, houden ze 1 oktober aan; van de een op de andere dag moet je ineens alle knopen dicht en trui aan, jas aan. Terwijl je gerust nog in je zomertenue

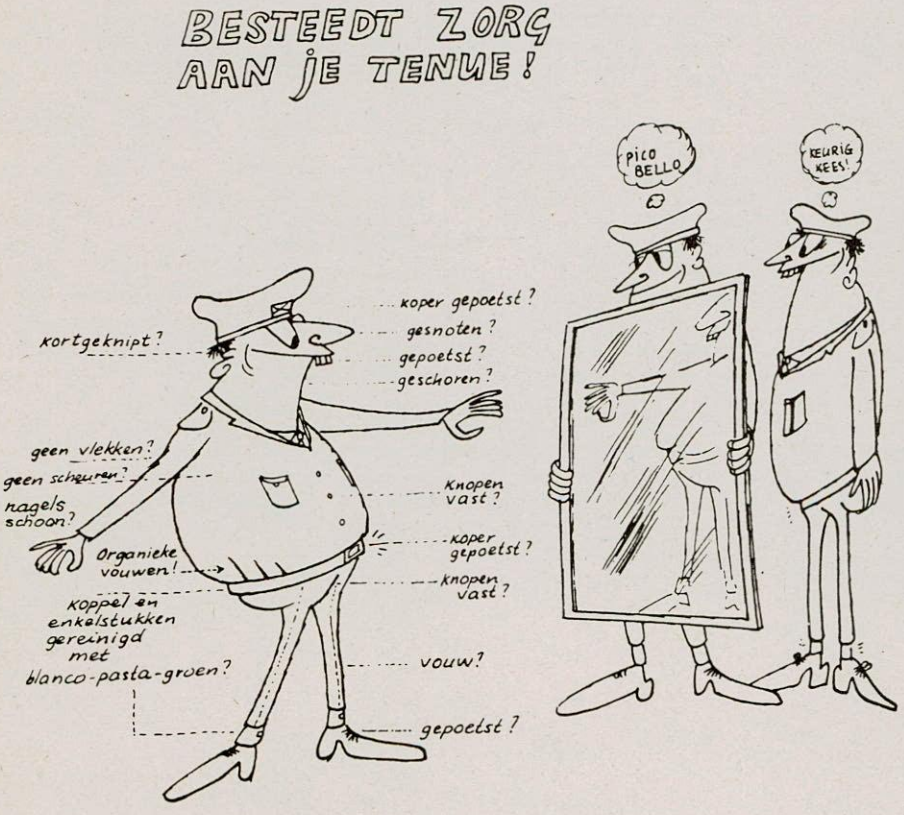

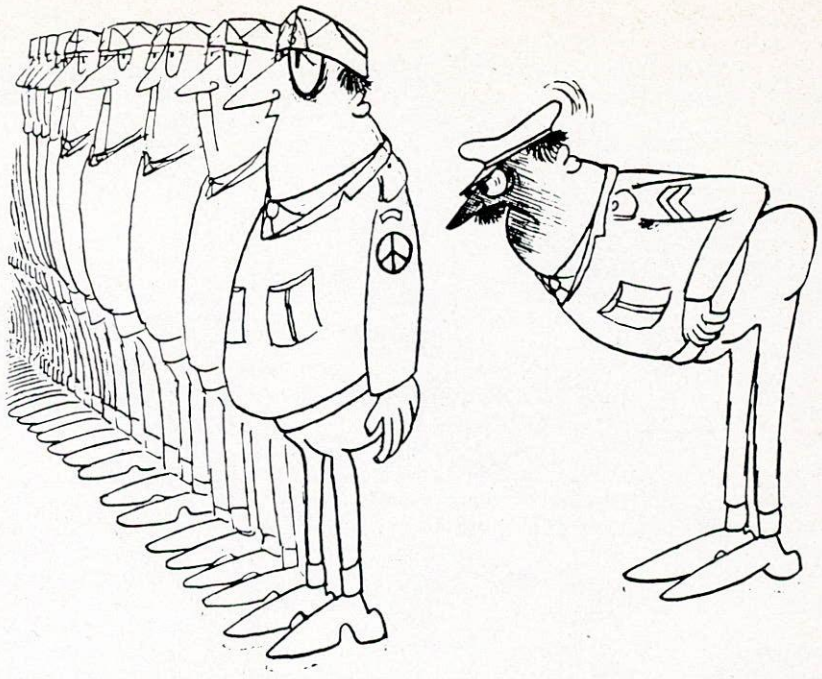

kan lopen. Maar het is 1 oktober, dus knopen dicht. Klaar.

Voor álle dingen zijn hier regels?
Peter: Ja, okay.

Wat opvalt in dit gesprek is dat jullie enerzijds zeggen: „Dat hoort er nu eenmaal bij." „Regels horen erbij, tenue hoort erbij, het pak hoort erbij." En dat jullie anderzijds zeggen: „Er zitten ook dingen aan, die niet leuk zijn." Enerzijds verklaren jullie en begrijpen jullie, anderzijds zeggen jullie ook dat er iets onplezierigs aan is. Hoe zit dat?
Marcel: Het VT-pakkie vind ik rottig. Ik zal er nooit mee naar huis gaan. Het zit mij ook helemaal niet lekker. Zo'n gevechtspak zit veel lekkerder. Het is soepeler en in de trein mag je het jasje uitdoen; maar, oh wee, als je weer buiten staat. En ik heb lang haar van voren – ik ben het er niet mee eens – dan moet ik steeds die haren onder die baret doen. Wat maakt dat nou uit. 't Hoeft van mij niet. Laat gewoon maar hangen.
Karel: Dan kom je op het punt wat zij discipline noemen.
Peter: Inderdaad.
Karel: Alles moet even uniform uitzien; dus ontbloot voorhoofd.

Kun je nog teruggaan naar het moment dat je het pak kreeg. Toen je het burgerpak uit moest trekken.
Marcel: Aan de ene kant vond ik het hartstikke mooi, mooi pak. Van de andere kant, je zit op een soort kostschool zoals in Engeland. Allemaal hetzelfde. Dat VT-pak moet je nooit meer aantrekken, dacht ik, alleen bij de wacht.

Nog meer opmerkingen over het moment dat jij je voor het eerst in de spiegel zag. „Zo ziet de ander U". Ben je ervoor gaan staan?
Peter: Ik ben ervoor gaan staan; maar dat was even eng, vreemd.
Karel: Ik vond het knap waardeloos. Toen ik ineens in die overall rond liep, was je meteen soldaat. Je moest je ineens houden aan alle voorschriften die gelden; als je met je handen in je zakken stond kreeg je commentaar in de trant van: „Ga je emigreren?" en van dat soort standaard-uitdrukkingen die ze hebben. Je zat er al meteen in. En dan ben je er nog geen uur. Je bent meteen alles kwijt.

Wat ben je kwijt?
Karel: Je bent binnen: soldaat, meteen, radicaal je gedrag veranderen. Je hebt je meteen aan te passen aan wat zij de geldende normen vinden.

Marcel: Ja, je weet wel die. . ., die speelde twee avonden tafeltennis. Die zit er echt mee. Ik zit er niet zo mee. Ik verlang erg naar het weekend; vooral als het woensdag is geweest. Die andere jongen mist zijn ontspanning en zijn vrienden. Die jongen zal het wel erg moeilijk krijgen.

Karel, jij zegt: van het ene op het andere moment wordt er uniform gedrag van je geëist. Alles wat je aan eigenheid hebt, dat moet je ergens laten liggen of zo?
Karel: Dat moet je zien te vergeten, zeker zolang je dienst moet doen.

Marcel, ik heb het idee dat jij daar niet zoveel last van hebt?
Marcel: Ik kan het me wel voorstellen. Maar wil jij dan alles in het burgerkloffie doen?
Karel: Nou ja, liefst wel.
Marcel: Dat zie ik niet zitten.
Karel: Als het niet haalbaar is, dan moet je je er gewoon bij neerleggen. Maar de discipline, die je hebt te volgen, dat vind ik af en toe bij het absurde af.
Marcel: Ik vind een klein beetje discipline mag wel, maar niet dat afsnauwen; gewoon je toch ook een beetje als normaal mens te laten gedragen.
Peter: Zodra je met je handen in je zak loopt dan is het: „Hé, doe je handen uit je zak; ze zitten bij het potlood." Je hoort het overal. Je stapt de deur uit en je bent bezig je baret op te zetten, dan krijg je al commentaar als toevallig een hogere langs komt. Je ben helemaal uit je doen, gelijk.

't Is net alsof er vanaf het moment dat je een uniform aanhebt, op een andere manier met je mag worden omgegaan?
Marcel: Het lijkt net alsof ze de hele dag en nacht achter je kont aan blijven lopen. Als hij iets fout doet, kan ik hem weer een douw geven of zo.
Peter: Dat is ook zo; daar flippen ze gewoon op of ze je kunnen pakken; dat merk ik op onze kamer ook bij de inspectie. Als de kasten en de vloer er goed uitzien, gaan ze het op de randen onder de tafeltjes zoeken; de meest idiote plaatsen.
Marcel: Dat ligt ook aan het kader.
Karel: Men verliest alle respect voor je als persoon. Het is net of je een soort gebruiksvoorwerp wordt van de hoge pieten. Zij vertellen wat je moet doen en dat voer je stomweg uit. Tegenspraak wordt meteen de kop ingedrukt tot en met.
Dat laat je dan ook wel uit je hoofd. Zo is het tenminste bij de mensen waar ik mee te maken heb.
Ik word hier gereduceerd tot niks; 'n handelend voertuig.

Uniform, uniformiteit, hóórt dat bij het leger?
Karel: Ik kan geen denkend mens zijn; alles wórdt voor je bepaald en beslist en je hoeft het maar uit te voeren. Verder heb je eigenlijk niks te doen.
Marcel: Zíj denken voor je.
Peter: Je mag hier niet denken; jij moet gewoon uitvoeren wat zij zeggen.

Ligt dat zo? Ervaren jullie alle drie dat je gereduceerd wordt tot instrument in de handen van de militaire meerdere?
Karel: Ja.
Peter: Je hele leven wordt door hun geleid. Als je op de lijst staat dat je het volgend weekend moet wachtlopen, dan ▶

sinds de rits is het doorhakken van knopen afgenomen

heb je dat maar te doen. Als je corveé moet doen, dan moet dat.
Marcel: Wachtlopen hoort bij dienst. Je kunt niet iedereen zo maar de kazerne op laten komen. Anders wordt het een puinhoop.
Karel: Er moet wel het een en ander voor je geregeld worden, maar men doet dat tot in het absurde af en toe. Ze gaan er zover op door.
Peter: T.a.v. kamer, kleding, gewoon de lessen; dat wordt op een manier gegeven; je kunt er je aandacht amper bijhouden. In mootjes van twee woorden; het wordt er gewoon uitgebraakt. Als je iets wil vragen, dan walsen ze erover heen; als het iets te moeilijk wordt weten ze het zelf niet; dan wordt het afgeschoven.
Als je zegt: ik denk..., dan valt men er al direct over heen met: denken hoef je niet te doen; moet je aan een paard overlaten; dat heeft een grotere kop.
Wat is het: ja of nee? Zo simpel, zo zwart-wit wordt het gesteld.

Tot op zekere hoogte lijkt er begrip te zijn voor het feit dat je in een pak moet lopen en dat er een stel regels moeten zijn, maar er is ook protest; gemis aan respect.

Peter: Ik heb nog nooit verkeer gehad. Ik had maar 24 punten en ze beginnen meteen tegen je te zeiken: je zakt voor je examen; ik had een verzoekje ingediend voor een dag vrij; het werd meteen afgewezen omdat ik een onvoldoende had voor m'n examen, voor die test. Ze werken allemaal zo volgens het boekie.

Voel je je sterker in 'n militair pak?
Peter: Nee.
Karel: Ik voel me er niet sterker door; wel anders. Ik voel me niet meer mezelf. Zodra ik het pak aanheb, ben ik me ervan bewust, dat ik niet meer denkend bezig ben. Ik ben helemaal niet mezelf.
Peter: Ik heb daar niet zoveel last van; maar ik vind het niet steeds leuk.
Marcel: In het weekend wil ik met dienst niets te maken hebben; ik neem nooit mijn paspoort mee, hondenpenning af; in het weekend wil ik zijn zoals ik ben. Maar ik lijd er niet onder.
Karel: Je wordt ook steeds in de gaten gehouden. Zelfs na vijf uur. De sergeant van de dag komt binnenneuzen wat je aan het doen bent. Als je vraagt: „Wat kom je doen?" krijg je als antwoord: „Oh niks." Maar intussen gluurt hij je hele kamer langs.
Je zit dan nog niet op je gemak op je kamer. Je mag toch op z'n minst verwachten dat je na vijven toch enigszins wat aan je eigen lot wordt overgelaten met de jongens op je kamer.
Maar dat is er ook niet bij.
Marcel: Het is toch belachelijk dat er dan iemand komt kijken; het is toch je vrije tijd.
Peter: Dat hebben wij nooit meegemaakt.

Welke aantrekkelijke kanten heeft het uniform?
Karel: (hartgrondig) Geen. Trouwens waar haalt iemand het recht vandaan om te zeggen wat ik moet doen?
Marcel: Met salaris de helft erop achteruit gegaan. Voor jongens die streng zijn opgevoed lijkt aan dienst ook een aantrekkelijke kant te zitten; als je geen werk had ook. Het uniform als pakkie, doet me niets.
Peter: Ik zie ook geen voordelen aan het pak.

Stef Kessels

(Tekeningen van Cork, overgenomen uit Handboek Soldaat, Nieuwendijk 1968)

Het HMT is er niet voor niets

We zitten nu in een tijd van toenemende spanning rond een aantal defensievraagstukken, waarbij de kwestie van de kruisraketten centraal staat. Komen ze er of niet?
Als militair, dienstplichtig en beroeps, heb je er zeer direkt mee te maken. Zeker als dienstplichtige wordt je er maar gewoon mee gekonfronteerd. Hoe dan ook, je blijft mens en hebt heel normaal behoefte aan ontspannen momenten in het gespannen dagelijks leven. En je hebt behoefte aan een omgeving waar je met kollega's en anderen kun praten over de problemen en spanningen van dat dagelijkse leven. Ook als je niet al te gecharmeerd bent van de vele opvangsmogelijkheden die kerkelijke instanties in de krijgsmacht bieden, heb je recht op zo'n plaats waar je op je eigen manier kunt doen en laten wat je wilt.
Daarom zijn de HMT's er niet voor niets.

De situatie is zo langzamerhand wel duidelijk. Er zijn in Nederland 63 protestants christelijke en rooms katholieke tehuizen tegenover 3 humanistische. Een vierde HMT staat in Seedorf, Duitsland. De bezuinigings-woede van Vadertje Staat zal de twee kerkelijke organisaties wel dwingen tot een forse

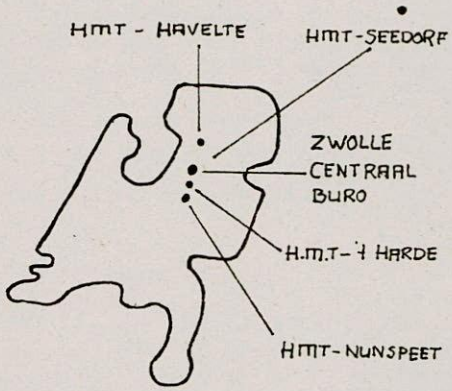

reorganisatie. Het ziet er vooralsnog niet naar uit dat aan het toch al zo kleine aantal HMT's wordt geknaagd, al wordt ook voor de Stichting Humanistisch Thuisfront op het subsidie gekort. Als er dan een aantal van de KMT's en PMT's verdwijnen, er blijven er nog altijd véél meer over dan de 4 HMT's.
Ook daarom zijn deze er niet voor niets.

De HMT's bieden méér dan alleen horeca-faciliteiten. Het exploitatietekort dat zodoende ontstaat wordt grotendeels gedekt door vrijwillige bijdragen. September is traditioneel de aktiemaand van de „thuisfronten". Daarom is het deze maand niet voor niets extra aan de HMT's te denken.
Misschien is het een idee de Stichting Humanistisch Thuisfront te blijven steunen, ook als je al uit dienst bent.
De hedendaagse „thuisbanken" maken het gemakkelijk. Eén keer een machtiging invullen en je bent voor jaren klaar.
Ook een eenmalige „afzwaaipremie" voor de HMT's is een leuke gedachte. Denk er eens over. Na jullie lichting volgen er nog velen en wij willen graag het werk in de HMT's lang volhouden.

HMT Havelte, Joh. Postweg 1.
HMT Nunspeet, Elspeterweg 124.
HMT 't Harde, Gr. Reinoldweg 6.
HMT Seedorf, West-Duitsland.
Centraal Bureau, Willemskade 19a Zwolle.
Postgiro 20540; bankrekeningnummer 70.70.70.651 t.n.v. de Stichting Humanistisch Thuisfront te Zwolle.

Loebas H.M.C. Oosterbeek, lid bestuur Stichting Humanistisch Thuisfront.

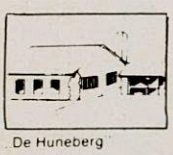
„De Huneberg"
Havelte

„De Leemberg"
Nunspeet

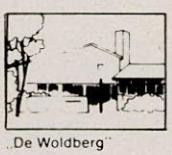
„De Woldberg"
't Harde

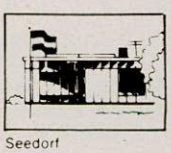
Seedorf
(Duitsland)

vredesmars: stappen in de goede richting

Overpeinzingen van een afgezwaaide soldaat

Omgangstaal

De omgangstaal die in dienst gebezigd wordt vind ik uiterst charmant. In het bijzonder zijn mij twee uitdrukkingen bijgebleven, nl. „Sta niet te kwikballen" en „Trek je smoel af". Ik vind beide uitermate aardig, wanneer ik ze tijdens exercitie hoorde, schoot ik altijd in de lach. Dat was fout. Gelijk snauwde er een: „Wat valt hier te lachen?" en voordat ik kon antwoorden, deed hij dit zelf: „Hier valt niets te lachen".
En daar had de man gelijk in. Dat is ook de enige keer dat een sergeant het bij het rechte eind had en dat wilde ik toch even vermelden. Zo'n gebeurtenis herhaalt zich nooit.

Wil men iets meer weten over het taalgebruik, maar ook over de andere zinspelingen en uitdrukkingen, dan raad ik u het boekje „Bollen, fillers en ouwe stompen" aan. Onze Admeur heeft dit boekje en telkenmale als ik met mijn potlood overhoop lig, zoek ik hem op om er even in te bladeren. En telkens weer vind ik het schitterend. Mijn onderdrukt gelach irriteert hem wel, maar hij vindt het geloof ik niet erg.
Veel uitdrukkingen worden door de burgermaatschappij overgenomen – de ouwe introduceert ze – woorden als balen, meuren, pleuren, naaien, kutzooi, kloothommel e.d., men hoort ze overal. Ze zijn uit dienst afkomstig, waar ze nog steeds een wezenlijke plaats innemen. Ze verzorgen de uitdrukkingsmogelijkheden van de soldaten en soms hogeren in rang, wanneer er iets kenbaar gemaakt moet worden wat hun tegenstaat.
De meeste uitdrukkingen zijn dan ook negatief. Naar aanleiding van de pittige zinssnede „hem vet hebben" schiet mij nu iets te binnen, dat ik al een hele tijd kwijt moet, maar daarover een volgende keer.

(Uit: In Memoriam Lichting-2 door Emile van Paridon, verzameld door Paul Vonk)

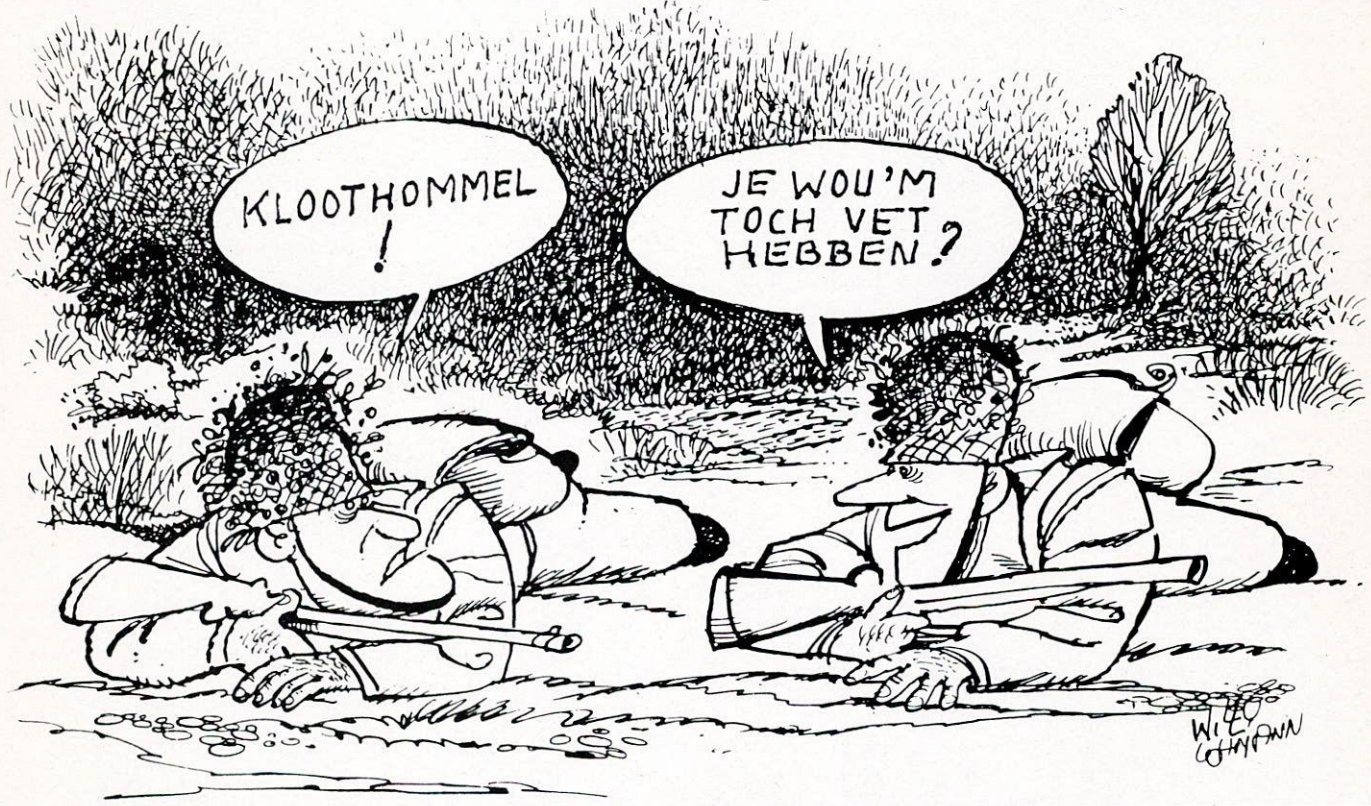

Internationale aktie Rode Kaart

**Er worden vreemde spelletjes gespeeld met onze wereld. Daarover zijn we het met z'n allen (van welke politieke richting ook) wel eens.
Maar wat doen we eraan?
Als we allemaal onze mond blijven houden zal het spel gewoon blijven doorgaan. Daarom moeten we de wereldleiders nù de *rode kaart* geven. Zodat ze weten dat het wat ons betreft nu meer dan genoeg is met de kernwapenwedloop.**

**Met dit uitgangspunt heeft de „Stichting Internationale Aktie Rode Kaart", onder voorzitterschap van Herman van Veen, een aktiepakket samengesteld waarmee men zijn/haar stem kan laten horen. Los van elke politieke of levensbeschouwelijke zienswijze. Het pakketje bevat een aktiebeschrijving, een raamposter, een sticker, een vel sluitzegels en twee briefkaarten (één voor Reagan en één voor Andropov) steeds met hetzelfde beeld dat hierbij wordt afgedrukt.
De – vóórgeadresseerde – kaarten worden ingezonden via een postbus waarop een notaris toezicht houdt. De kaarten worden door deze notaris doorgestuurd nadat ze geteld zijn. Zo kunnen de wereldleiders later niet ontkennen dat de mensen zich massaal ongerust maken en willen dat het spel met onze wereld stopt. Nu!**

**Mocht bij eventuele opheffing van de stichting een batig saldo aanwezig zijn, dan zal dit worden overgemaakt naar Amnesty International
Het aktiepakket is te bestellen door *f* 4,95 over te maken op bankrekening 43.95.58.700 of postrekening 54.85.844 t.n.v. Stichting Internationale Aktie Rode Kaart, postbus 15731, 1001 NE Amsterdam.**

De veelzijdigheid van Albert Hahn Jr.

De naam Albert Hahn heeft tot in onze tijd een bekende klank. Hahn was een groot tekenaar van politieke prenten en nu nog worden vele prenten van hem gepubliceerd, omdat hun aktuele betekenis staande is gebleven. Ze behoeven eigenlijk alleen van andere onderschriften te worden voorzien. Veel te jong is deze zeer bijzondere socialistische kunstenaar op 41-jarige leeftijd in 1918 aan een slepende ziekte overleden.
Zijn zoon, die ook de voornaam Albert droeg, is na de dood van zijn vader eveneens op de voorgrond getreden als politiek tekenaar, doch heeft ook op andere grafische terreinen zijn veelzijdigheid als kunstenaar geopenbaard.

ZATERDAG 5 OCTOBER 1929

DE NOTENKRAKER

Losse nummers 10 cent
Abonnement f 1.30 p. kwartaal, Buitenland f 1.90
Postgiro 21876

23STE JAARGANG Nº 40

Redaktie en Administratie:
Keizersgracht 376-380 - Amsterdam
Telefoon 32600 (4 lijnen)

„OVER TIEN JAREN ZAL EUROPA FASCISTISCH ZIJN"
Mussolini

Teekening van Alb. Hahn Jr.

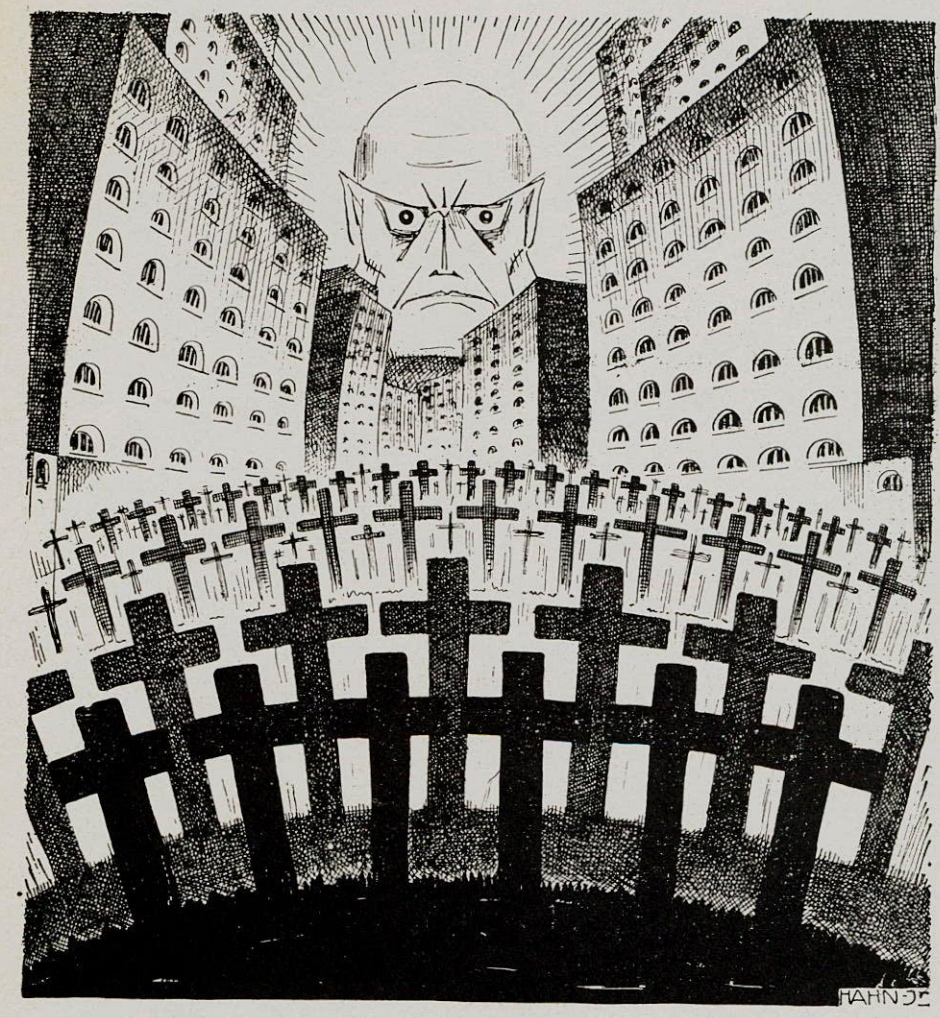

Het land der toekomst

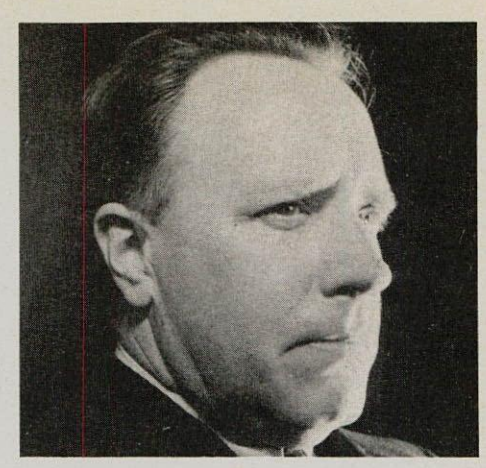

Albert Hahn Jr. is geboren op 10 september 1894. Al op jonge leeftijd trok hij met zijn vriendje, gewapend met tekenboek, potlood en kleurpotloden, er op uit naar Kalfjeslaan en Amstel om aldaar de toen nog ongerepte natuur in beeld te brengen. Vader Hahn was uiteraard verheugd dat zijn zoon over tekentalent beschikte en dat het Alberts vurigste wens was zich daarin te bekwamen. Na de lagere school bezocht de jonge Albert de Quellius- en daarna de Kunstnijverheidsschool met zeer veel succes. Gedurende de mobilisatie 1914-1918 haalde hij zijn aktes en stond al jong voor de klas.

Pseudoniem

Albert Hahn Sr. had verscheidene leerlingen. Uiteraard zijn zoon maar ook Sjoerd Kuperus, Jo Spier, Otto Hanrath en anderen. Vooral voor zijn zoon was hij bijzonder streng. Die kwam in de huiskamer wel eens uithuilen, omdat zijn vader van hem een tekening verscheurd had. „Maar daardoor", vertelde zijn zuster Emmy me, „is hij wel erg precies gaan werken." Tot zijn vaders dood in 1918 heeft Albert Hahn Jr. onder het pseudoniem A. Poussin gewerkt. Hij wilde op eigen wieken drijven en niet teren op de roem van zijn vader. Poussin is het Franse woord voor kuiken. En is een kuiken niet het kind van een haan? Ondermeer illustreerde de jonge Hahn kinderboeken zoals De Baron van Münchhausen, Reinaert de Vos, Grote Pier en vele anderen.
Ook zijn van die tijd politieke prenten bekend, verschenen in „De Hollandse Revue" en in „De Nieuwe Amsterdammer". De vereniging „Kunst aan het Volk" hield in 1915 een internationale tentoonstelling van oorlogsprentkunst in het Stedelijk Museum. Natuurlijk waren daar vele prenten te zien van Hahn Sr. Er waren echter ook 3 oorspronkelijke tekeningen die door A. P. Hahn Jr. waren gesigneerd nl. Wereldbrand, De heerser en It is a long way. . . .

De Notenkraker

Nadat in 1918 vader Hahn gestorven was, verleende de jonge Hahn onafgebroken zijn zeer gewaardeerde medewerking aan de Notenkraker. Hij leverde tot aan de opheffing van het politiek-satirisch weekblad in 1936 ruim 1000 prenten, die nu in het Amsterdam-

Er worden dagelijks over de gehele wereld caricaturen gemaakt. De wereld geeft er aanleiding toe, dat zij bespot en gehekeld wordt.
De caricaturisten doen dat niet om met de dwaze wereld te concurreren. Want zo dol als de wereld zelf te keer gaat, kan een caricaturist het nooit maken.

Albert Hahn Jr.

se Persmuseum opgeborgen zijn. Fascisme, communisme en militarisme waren de onderwerpen van zijn afkeer, maar ook de binnenlandse politiek kreeg het zwaar te verduren.
Indrukwekkend is zijn tekening van 1929 waarop hij de uitspraak van Mussolini „Over 10 jaar zal Europa fascistisch zijn" in beeld brengt. De gekruisigde mensheid toont Hahn Jr. met een aan de loop van een kanon vastgebonden man.
Op een prent van 1933 lezen we op een bord, dat een W.A.man draagt, dat de volgende Joodse ondernemingen zijn verboden: Mozes, Jesaja, Jezus, Paulus, Spinoza, Marx, Lasalle en Einstein.
In de Notenkraker toonde Albert Hahn Jr. zich een goede leerling van zijn onvergetelijke vader.

De grandioze tekening bij de Engelse vertaling van Het vrouwtje van Stavoren

Wenen

Albert Hahn Jr. had een sterke binding met de hoofdstad van Oostenrijk „het rode Wenen". Al direct na de volkomen zinloze eerste wereldoorlog, zette hij zich in voor de hongerende Weense kinderen, waarvan er velen naar Nederland gehaald werden om te worden verzorgd bij Nederlandse families. De affiche „Steunt de Weense kinderen" gaf een realistisch beeld van armoe en ellende in de Oostenrijkse hoofdstad.
Hahn Jr. maakte illustraties voor diverse uitgaven van de stad Wenen rond het jaar 1930 en leverde politieke prenten voor „Das kleine Blatt", waarin duidelijk zijn grote kennis naar voren kwam van Oostenrijkse en Weense toestanden.
Ook werd hij in dit jaar door de Socialistische Partij uitgenodigd met het oog op de Gemeenteraadsverkiezingen naar Wenen te komen en daar propagandaplaten en prenten te tekenen. Hij zou daarbij tevens toezicht houden op alle propaganda, die een kunstzinnig karakter had.
In 1949 werd Hahn Jr. benoemd tot ereburger van de stad Wenen voor alle werkzaamheden die hij ten dienste van de gemeenschap aldaar verricht had, waarbij zijn zorg voor de Oostenrijkse kinderen na de eerste wereldoorlog de doorslag gaf.

De gekruisigde mensheid

Boekverzorger

Voor vele literaire uitgaven heeft Hahn Jr. monumentale illustraties getekend en de boekverzorging uitgevoerd. Een hoogtepunt is zeker Cervantes' Don Quichote. Maar ook vele andere titels zoals de volledige werken van Bredero en die van Shakespeare, de Uilenspiegel van Charles de Coster, waarvan een Franse en een Duitse uitgave met zijn prenten zijn verschenen, de Christuslegenden van Selma Lagerlöf, de historie van Doctor Faust, de vertellingen van Edgar Allen Poe en nog vele andere titels illustreerde en verzorgde hij als een illustrator met veel smaak en grote kunstzin. Daarnaast verzorgde hij een groot formaat boek met de politieke prenten van zijn vader, verzamelde onder de titel „Schoonheid en Samenleving" een serie nagelaten opstellen over beeldende kunst in een solide grafische uitvoering, die vandaag nog een voorbeeld kan zijn voor velen, die zich op dit terrein bewegen.
Albert Hahn Jr. stelde hoge eisen aan zijn prestaties.

Reclame en decors

De reclame heeft een groot deel van het leven van Albert Hahn Jr. beheerst. Niet alleen heeft hij veel affiches voor de S.D.A.P. en de vakbeweging ontworpen, maar hij had ook tal van grote firma's tot klant. Voor de Bijenkorf verzorgde hij een kindertijdschrift en maakte daarvoor vlotte illustraties.
Hahn Jr. werd in zijn tijd tot de beste reclame-tekenaars gerekend. Van de diamant-gereedschappen-firma J. K. Smit en Zonen was hij de huisartist en het gedenkboek voor het 50-jarig bestaan van deze firma is zo mooi, dat het een sieraad is voor iedere boekenkast. Het bevat foto's uit vele landen en besluit met de in het Engels vertaalde legende van Het vrouwtje van Stavoren. Een der illustraties, het paleis van de Vrouwe, op scrapboard getekend, is een juweeltje.
Al was de Notenkraker ter ziele, van de naam konden zij, die elke week voor de inhoud verantwoordelijk waren geweest, geen afstand doen. Onder leiding van A. M. de Jong en Ru Mulder werd het Notenkraker-cabaret opgericht, dat overal in het land voorstellingen gaf en volle zalen trok. Albert Hahn zorgde met de andere tekenaars voor de decors.

Albert Hahn Jr., die in 1953 in de leeftijd van 58 jaar overleed, was helaas weinig bekend. Hij was een zeer veelzijdig kunstenaar, gevormd in de leerschool van zijn vader, de onvergetelijke Albert Hahn Sr.

Jan Kooijman

boeken bladen brochures

Oostfrontverhalen

Uitgeverij Bruna liet een herdruk verschijnen van de uitstekende verhalenbundel van Heinar Kipphardt: „De held van de dag". In het titelverhaal en in „De hond van de generaal" beschrijft hij de weerzinwekkende ervaringen van een aantal Duitse soldaten tijdens de 2e Wereldoorlog in Rusland. Kipphardt laat in beide verhalen de hoofdrollen spelen door nauwelijks te intimideren figuren nl. soldaat Rudat en korporaal

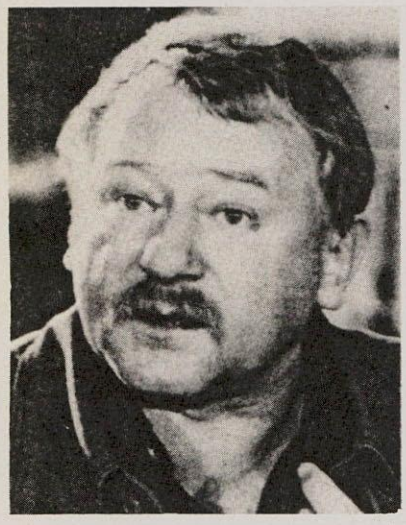

Czymek. Beiden, normale jonge mannen, zijn uiteindelijk niet opgewassen tegen hun omgeving en verlagen zich tot onmenselijke daden om het vege lijf te redden. Rudat, in tegenstelling tot Czymek, haalt het einde, maar vraag niet hoe. Op het moment dat hij wordt bevorderd tot sergeant (wegens „grootse" prestaties) schiet hij zijn kommandant, een sergeant en een kollega neer. Het derde verhaal, „De deserteur", gaat over Hauptsturmführer Halske.
Deze wil van „zijn" concentratiekamp een echte industriële produktie op poten zetten met gemotiveerde gevangenen. Op het hoogste nivo ontmoet hij alleen maar weerstand voor zijn plan. Een verhaal over politieke en ideologische verwording.
„De held van de dag en andere verhalen" van Heinar Kipphardt werd uitgegeven door Bruna te Utrecht. Prijs *f* 22,90.

Joodse geschiedenis

De totstandkoming van de staat Israel (1948) heeft de Joden wel een „thuis" opgeleverd, maar nog geen rust. Rust hebben de Joden 4000 jaar lang moeten ontberen. Dat wordt nog weer eens treffend in beeld en onder woorden gebracht door Martin Gilbert in zijn „Atlas van de Joodse geschiedenis". Aan de hand van ruim honderd kaarten en daarop aangebrachte beknopte teksten wordt het verhaal geschetst van de omzwervingen der Joden vanaf het oude Mesopotamië tot aan het moderne Israel toe. Het verblijf van de Joden, of het nu onder arabische of christelijke overheersing was, ging veelal gepaard met het dragen van verplichte kleding, het betalen van strafbelastingen, opsluiting in ghetto's, plunder- en moordpartijen. Een aaneenschakeling van vervolgingen.
Soms is Gilbert wel erg detaillistisch, bijv. een kaart van Europa met aanduidingen van aantallen joodse ministers in parlementaire demokratieën en het jaar van intrede. Wie zou dat nu willen weten? Toch een heel interessant boek.
„Atlas van de Joodse geschiedenis" door Martin Gilbert verscheen bij uitg. Heureka te Weesp. Prijs *f* 37,50.

Oorlogsjaar 1941

Min of meer als een vervolg op zijn boek „1940" is nu ook van de hand van Richard Collier „1941 De wereld in vlammen" in Nederlandse vertaling verschenen.
Collier, die een zeer onderhoudend verteller is, verhaalt in dit boek over de gebeurtenissen die zich in het jaar 1941 voltrokken: de woestijngevechten van de Duitse generaal Rommel tegen de Britten; de slag die de Engelse marine moest inkasseren met de ondergang van hun meest vermaarde slagschip de „Hood"; de Britse revanche met het tot zinken brengen van „de Bismarck"; Rudolf Hess die naar Engeland vloog.
Toch eisten twee andere zaken de meeste aandacht. Want zonder twijfel waren

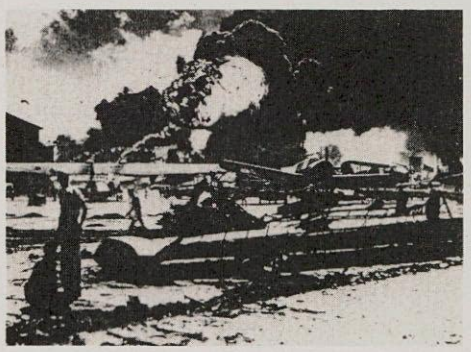

de meest belangrijke gebeurtenissen uit het oorlogsjaar 1941 de start van „Operatie Barbarossa" op 22 juni (het Duitse offensief tegen Rusland) en de Japanse aanval op Pearl Harbour op 7 december met als gevolg dat de VS zich met de oorlog ging bemoeien.
„1941 De wereld in vlammen" van Richard Collier werd uitgegeven bij Omega Boek te Amsterdam. Prijs *f* 39,50.

Thriller (1)

Het boek „Ieder voor zich" van Tristan Jones berust voor een deel op feiten en is een onvervalste thriller over een gebeurtenis uit de 2e W.O. In het kort komt de inhoud hierop neer. In mei 1940 wijkt koningin Wilhelmina met haar familie uit naar Engeland en installeert daar een Nederlandse regering in ballingschap. Een kleine groep specialisten, bestaande uit militairen en experts uit de onderwereld krijgt opdracht twee kisten, bevattende de kroonjuwelen, uit de kluis van het paleis op de Dam te halen. Hun aankomst in Amsterdam valt samen met het binnentrekken van de eerste Duitse tanks in de hoofdstad. Dat is het begin van een verbeten kat-en-muis spel tussen voor niets terugdeinzende figuren.
„Ieder voor zich" door Tristan Jones is een uitgave van Omega Boek te Amsterdam. Prijs *f* 24,50.

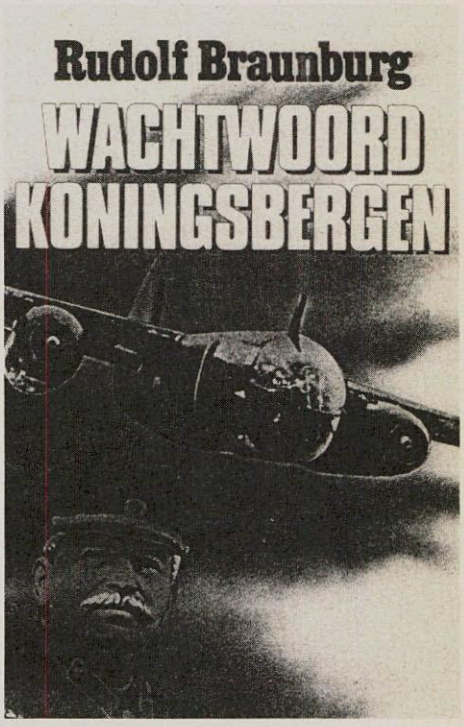

Thriller (2)

Van de bekende Duitse auteur van oorlogsromans Rudolf Braunburg verscheen onlangs weer een boek in Nederlandse vertaling nl. „Wachtwoord Koningsbergen".
In deze nieuwe spannende thriller draait het om een moordaanslag op de Sovjet-leider Stalin. Op een dag krijgt een Duitse piloot opdracht een Russische emigrant en een Russische vrouw naar een plek in de buurt van Moskou te brengen. Ze hebben opdracht gekregen zich als onschuldig echtpaar in de Russische hoofdstad te vestigen.
Het uiteindelijke doel is de leider van de Sovjet Unie, Stalin, te vermoorden en zo een beslissende wending in het verloop van de oorlog te bewerkstelligen. De geschiedenis leert dat het hen niet is gelukt. Maar wat gebeurde er destijds wèl in Moskou?
Rudolf Braunburg schetst in deze thriller wat er gebeurd zou kunnen zijn.
„Wachtwoord Koningsbergen" van Rudolf Braunburg verscheen bij uitg. de Sfinx te Huizen. Prijs *f* 29,50.

Geweldloosheid

Het is dit jaar vijftien jaar geleden dat op 4 april 1968 ds. Martin Luther King, de Amerikaanse strijder voor de mensenrechten, in Memphis werd vermoord.

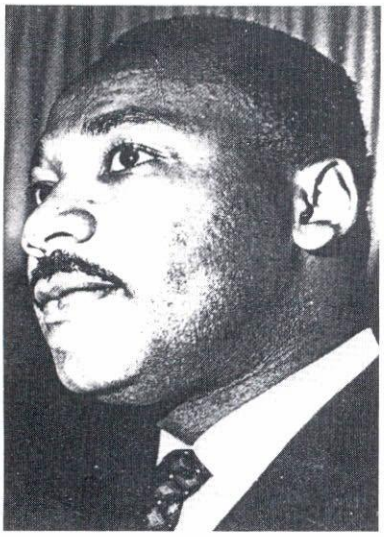

Over de betekenis van King voor deze tijd en de vraag hoe zijn woorden opnieuw gestalte kan worden gegeven door een radikale keuze voor een vreedzame wereld, organiseerde de afdeling Amsterdam van de EVP een studiedag over het thema „Een vreedzame wereld of geen wereld". In de gelijknamige brochure (een coproduktie van de EVP en de Stichting Voorlichting Aktieve Geweldloosheid) zijn de bijdragen gebundeld die op deze studiedag door de vier inleiders (dr. J. P. Feddema, prof. dr. B. Goudzwaard, prof. dr. H. J. Heering en de ex-officier Gerrit Welle) werden gehouden. Met deze zinnige publikatie hopen de SVAG en de EVP een bijdrage te leveren aan de voortgaande bezinning op een vreedzame wereldpolitiek. „Een vreedzame wereld of geen wereld" is te bestellen door storting van *f* 5,25 op giro 2238142 tnv. SVAG, Zwolle o.v.v. de titel van de brochure.

Gedichten uit Uruguay

„Kop op, compañeros!" is een bundel gedichten en liederen die Uruguayanen de afgelopen tien jaar hebben geschreven. Ze gaan over de gevangenis, de ballingschap en de hoop op een nieuwe morgen. De titel van de bundel is ontleend aan een op een sigarettenvloeitje geschreven tekst dat uit de Libertad-gevangenis werd gesmokkeld:

„Kop op, compañeros,
zolang de vijand er is,
zijn wij er ook."

Uit de zowel in het Spaans als in het Nederlands afgedrukte gedichten spreekt onomwonden of ingetogen de hoop, die geen enkele diktatuur kan breken: dat vroeg of laat de bevrijding gevierd zal worden met de liederen van

kop op, compañeros !

een vrij volk. „Kop op, compañeros!" werd uitgegeven door de Federatie van Uruquay Komitees en is te bestellen door *f* 5,60 over te maken op giro 4167736 t.n.v. FUK te Zwolle o.v.v. poëzie.

Wim Heij

EGO puzzle

Zo weinig oplossingen als er werden ingestuurd van de puzzles in het maarten aprilnummer, zo veel waren het er in mei. Als winnaars (die allen voorkeur hadden voor een platenbon) trokken we uit de stapel:
Linda van Merkestijn, Kromhoutkazerne Utrecht, *f* 25,–; Ron Grootendorst, Lelystad, *f* 15,– en Wessel Visser, Middelaar, *f* 10,–.
Alle andere inzenders/sters hartelijk dank voor hun moeite, hun groeten en de vaak leuke kaarten, die ze ons stuurden. En sukses gewenst bij onderstaande puzzle, waarvan hopelijk ook weer meer dan 25 goede inzendingen binnen komen, zodat we in het novembernummer weer gelukkigen kunnen vermelden.

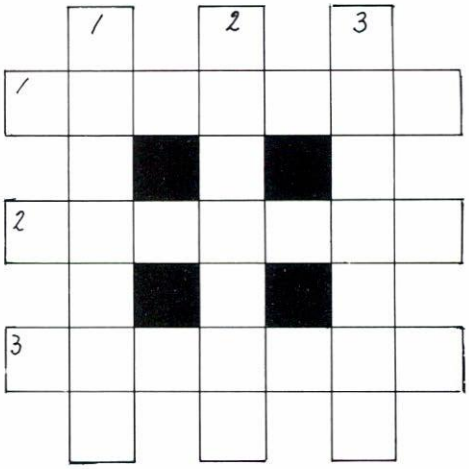

In deze puzzle dienen horizontaal en vertikaal dezelfde woorden te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden:
1 groot zoogdier;
2 aanbieden als hulde;
3 morsen.
Stuur de oplossing **vóór 4 oktober a.s.** naar: EGO-redaktie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vergeet niet de voorkeur voor boeken- of platenbon te vermelden.

EGO schrijft in de onvoltooid tegenwoordige tijd

EGO TIJDENS JE DIENSTTIJD GRATIS

Sommige lezers zijn zó op hun blad gesteld, dat ze EGO zelfs op vakantie meenemen.
Maar, terug van vakantie of niet, zou je niet besluiten om na je diensttijd een abonnement op EGO te nemen? Voor slechts *f* 12,– per jaar minstens 240 pagina's (zonder advertenties) en elk jaar in december een gratis jaarboekje!

Wie zich abonneert krijgt drie verschillende jaarboekjes als welkomstgeschenk.
Maak *f* 12,– over op postgiro 480414 van Hoofdraadsman Hum. GV te Zeist, onder vermelding van „nieuwe abonnee". Of schrijf of bel even naar Bureau Hoofdraadsman, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

AFGEZWAAID? WORD ABONNEE!

..SLAGSCHIP OP H7...
WAT EEN STOMVERVELEND ROTSPELLETJE EIGENLIJK...
WILLY HAMANN